

SVENSK

MEDLEMTIDNING FÖR SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER

BYGDEN

Nummer 4/2014 • Pris 2 e

**Svenskbygden byter
skepnad och namn**

Läsambassadören

**Framtidstro
i byarna**

A portrait of a woman with long, wavy blonde hair, smiling warmly. She is wearing a dark blue or black top under a grey cardigan. The background shows a bookshelf with several books, including one with 'HENNING' on the spine.

**Mikaela och Robert Sonck:
På resande fot genom livet**

Nr 4

December 2014
93 årgången

UTGIVARE

Svenska folkskolans vänner
www.sfv.fi

SFV:s kulturtidskrift utkommer
4 gånger år 2014

REDAKTION

SFV, Annegatan 12,
00120 Helsingfors,
tel. 09-684 4570
redaktion@sfv.fi • Vi finns på
Facebook, Twitter och YouTube.

**Chefredaktör
& ansvarig utgivare:**

Johan Aura
johan.aura@sfv.fi
040-3559 935

Redaktörer:

Rabbe Sandelin
rabbe.sandelin@sfv.fi

Stella Mattsson
stella.mattsson@sfv.fi

Layout: Pia Pettersson

Pärmfoto: Mikaela Sonck
lever tillsammans med maken
Robert ett internationellt liv, men
fritidsstället i Ekenäs fungerar
som ankarplats i hemlandet.
Foto: Magnus Lindberg

OY FRAM AB, Vasa
ISSN 0356-1755 (print)
ISSN 2242-9387 (online)

Sedan nummer 2 av årets årgång
innehåller Svenskbygden betydligt
mer material om bildningsfrågor, då
innehållet Mentora (SFV Bildning)
nu ingår i tidningen. Nästa år tas
steget fullt ut: SFV:s tidskrift om-
vandlas till nya **SFV-Magasinet –
kultur och bildning**.

Barns och ungas läsning handlar
inte bara om vad skolan och peda-
goger. Det är ett faktum att skolan
har betydligt svårare att väcka läs-
intresset, om inte läsning alls fun-
nits med i hemmet, säger Svensk-
finlands första läsambassadör **Ka-
tarina von Numers-Ekman**.

**»Vi är alltför konservativa och borde bli bättre
på att förnya och förändra oss inom företagen,
men också inom samhället i stort. Vi måste lära
oss att göra snabbare förändringar och våga ta
risker.»**

Robert Sonck, sidan 20.

Svenskbygden byter skepnad och namn.....	6
Medlemmarnas bokspalt.....	7
Barnens läsvanor handlar mycket om föräldrarna.....	10
Svenskfinland berättar.....	12
Det lilla är det största.....	14
Kriterier för SFV:s stipendier och bidrag.....	16
Öppen nominering till SFV:s pris och medaljer.....	18
På resande fot genom livet.....	20
Skriv ditt liv med Maria Sundblom Lindberg.....	24
Läsombuden hjälper med läsning.....	26
Språksamarbete inom yrkesutbildningen.....	28
Arkivering gäller alla.....	30
Kolumn: Pakkoklubben – roligsvenska i Lovisa.....	33
Bland 2000 journalister på bokmässan i Helsingfors.....	34
Erik Axel Karlfeldt: En död Nobelpristagare?.....	38
Kolumn: Ge den "svåra" litteraturen en chans.....	42
Prisvinnarna i Solveig von Schoultz-tävlingen 2014.....	44
Den inspirerande smågruppsledaren.....	46
Framtidstro i Åbolands byar.....	48
Källskär – på besök i Grevens lustgård.....	50
Det personliga åtagandet – som ett kärleksbrev till Östersjön.....	54
Borgåtragedin omtalas fortfarande.....	57
Läsbiten: Nedräkning.....	62

Johan
AURA

Kanslichef, Svenska folkskolans vänner

Missuppfattningar

DE FINLANDSSVENSKA fonderna, stiftelserna och föreningarna har varit föremål för många skrivelser den senaste tiden. Upprinnelsen är det kärva ekonomiska läget för speciellt den finlandssvenska pressen och den finlandssvenska bokutgivningen, och förväntningarna och förhoppningarna på vad "fonderna" borde göra i den rådande situationen.

DET ÄR bra att debattera den finlandssvenska fond- och stiftelsevärlden, men ett beklagligt faktum är att diskussionen i insändarspalter och på sociala medier rätt fort börjar kretsa kring uppenbara missuppfattningar om vad en allmännyttig fond eller förening kan göra med sina pengar.

IDENNA spalt finns inte utrymme att rätta till alla missuppfattningar, men åtminstone en sak är skäl att påpeka. Allmännyttiga stiftelser eller föreningar måste enligt lagen placera sitt kapital på ett adekvat sätt – det vill säga så att det ger en bra avkastning. Den avkastningen står sedan skattefritt att användas, ifall föremålet för stiftelsens utdelning är allmännyttigt. I tillägg får stiftelsens avkastning förstås endast delas ut till de ändamål som står skrivna i stiftelsens stadgar.

EN ALLMÄNNYTTIG stiftelse kan enligt lagen absolut inte använda avkastningen till att direkt underskriva affärsmässigt drivna företags förluster. Sker detta kan stiftelsens skattefrihet och allmännyttighet gå mycket snabbt förlorad, eftersom myndigheterna då anser att stiftelsen/fonden egentligen sysslar med regelrätt affärsverksamhet och interna koncernöverföringar.

DEBATT OCH kommentarer som baserar sig på missuppfattningar leder lätt till ett ganska eldfängt debattklimat, där sakliga och analytiska inlägg hamnar i skymundan. Därför tar jag i denna spalt chansen och inflikar: det finns ingen i den finlandssvenska fond- och stiftelsevärlden som skulle önska den finlandssvenska kulturen och litteraturen illa. Tvärtom står det i de flesta fonders stadgar att de här kultursträvandena skall stödas. Nu gäller det bara att hitta de rätta formerna. I dagsläget och i ljuset av myndigheternas intresse för fondvärlden i allmänhet är det skäl att gå försiktigt fram. Det är nämligen mycket viktigt att inte riskera stiftelsernas skattefrihet: det skulle i så fall drabba den finlandssvenska kulturen på ett helt annat sätt än dagens ekonomiska kräftgång.

Finland Junior-priset till Schildts & Söderströms

Finlandia Junior-priset år 2014 gick till **Maria Turtschaninoff** för boken *Maresi – Krönikor från Röda klostret*. Den tredje boken i Maria Turtschaninoffs fantasyvärld utspelar sig på en liten ö, där det Röda klostret ligger, en tillflyktsort för förföljda och utsatta flickor och kvinnor från alla de kända länderna. Där bevaras hemlig kunskap om Gudinnan med hennes tre ansikten: Jungfrun, Modern och Haggan. Maresi är en trettonårig, evigt hungrig flicka som kommit till Klostret fyra år tidigare på flykt undan svälten. Här har hon funnit ett nytt hem, vänner och framför allt böcker i det stora biblioteket i Kunskapens hus. En dag dyker ett skepp upp vid horisonten. Våldet stiger i land. Maresi måste stiga ut ur böckernas trygga värld och göra det hon är mest rädd för: handla.

Ny förening tar över Brages pressarkiv

Svenska litteratursällskapet i Finland (SLS), Svenska kulturfonden, Svenska folkskolans vänner och Stiftelsen Tre Smeder har tillsammans grundat en förening som erbjuder sig att ta över Brages Pressarkiv. Syftet med Pressarkivföreningen är att hålla klipparkivet tillgängligt för forskare och allmänhet.

På grund av indraget statsstöd 2015 har den nuvarande upprätthållaren av pressarkivet, Föreningen Brage, sagt att verksamheten inte kan fortsätta efter årsskiftet. Finlandssvenska fonder har under hösten utarbetat en lösningsmodell för att skapa förutsättningar för att verksamheten vid klipparkivet kan fortsätta utan avbrott.

Den nygrundade Pressarkivföreningen har för avsikt att till Föreningen Brage ge ett erbjudande

om att överta verksamheten vid Brages Pressarkiv från den 1 januari 2015. Pressarkivföreningen inväntar Föreningen Brages beslut inom november.

SLS arkivchef, fil.dr **Kristina Linnovaara** har valts till ordförande för den nya Pressarkivföreningen. Till medlemmar i föreningens styrelse valdes vd **Leif Jakobsson**, Svenska kulturfonden och kanslichef **Johan Aura**, Svenska folkskolans vänner.

– Det är viktigt att klipparkivet kan fortsätta betjäna sina kunder såsom forskare, studerande och släktforskare, säger den nyvalda ordföranden Kristina Linnovaara.

– Vi vill också fortsätta samverka med föreningen Urklippverkets vänner, som medverkat till att öka kännedomen om pressarkivet, säger hon.

Herman Lindqvist fyllde G18-salen

Att historia är spännande bevisade **Herman Lindqvist** då han i början av oktober drog fullt hus med en föreläsning på G18.

Kvällens arrangör, studiecentralen SFV Bildning, fick bära in samtliga extra stolar som kunde uppåddas och ändå rymdes alla intresserade inte med. Ungefär 200 personer fick plats och hörde Lindqvists fascinerande genomgång av Finlands och Sveriges långa gemensamma historia.

Den centrala poängen som Lindqvist skickligt förmedlade är att det inte går att förstå Sverige eller Finland av idag utan att känna till det sammanvävda gemensamma ursprunget.

Föreläsning och julgröt i Vasa 12.12

Linus Almquist är prisbelönt marknadsförare och sedan 2013 Barncancerfondens chef för kommunikation och privatinsamling. Den 12 december besöker han sin gamla hemstad Vasa och föreläser från klockan 10.15 till 12.00 på Svenska handelshögskolan.

Barncancerfondens mål är att dubblera sin insamling fram till 2017.

Almquist berättar om hur Barncancerfondens nya strategi påverkat insamlingsresultatet och utvecklat organisationen. Med hjälp av ny kunskap, insikter och innovativ kommunikation är man nu på god väg mot målet. Hur påverkar trender i omvärlden kommunikations-, varumärkes- och insamlingsarbetet inom den ideella sektorn och vad kan frivilliga organisationer lära sig av detta?

Efter föreläsningen bjuder SFV Bildning på risgrönsgröt! Anmäl dig till föreläsningen och sereringen på www.sfvbildning.fi/evenemang.

Svenskbygden byter skepnad och namn

Den noggranna läsaren har sedan nummer 2 av årets årgång märkt att Svenskbygden nu innehåller betydligt mer material om bildningsfrågor. Det beror på att innehållet i SFV Bildnings (tidigare Studiecentralens) tidning Mentora ingår i tidningen. Nästa år tas steget fullt ut: SFV:s tidskrift omvandlas då till nya SFV-Magasinet – kultur och bildning.

ATT FÖRNYA en tidning, som dessutom har ett anrikt namn som *Svenskbygden*, går inte i en handvändning. Speciellt namnfrågor brukar väcka känslor och kräver noggsamma överläggningar och förberedelser, berättar SFV:s kanslichef **Johan Aura**, som är ansvarig utgivare och chefredaktör.

– Namnbytet görs av flera orsaker. För det första har de senaste årens uttalade styrelsestrategi varit att SFV:s namn skall synas ordentligt där vi är med och verkar. Sedan tycker jag man med fog kan hävda att ordet *Svenskbygden* i dagsläget är fel sorts etikett på en mångsidig kultur-

och bildningstidning, säger **Johan Aura**.

Speciellt för en lite nyare publik verkar det lätt ålderdomliga *Svenskbygden* leda tankarna i fel riktning. Till exempel på tidskriftsområdet på bokmässan i Helsingfors hade SFV:s tidning reflexmässigt av Tidskrift fi:s hjälpredor placerats bredvid *Nyländsk Hembygd*.

– Det stämmer förstås att SFV:s tidning med jämna mellanrum behandlar hembygdsfrågor, men tidskriften har ju betydligt bredare utblick än det. Och samtidigt har vi ju nu även inkorporerat *Mentoras* bildningsinnehåll i tidskriften, så

även av den orsaken tycker jag det är motiverat att markera det utvidgade innehållet med en namnförnyelse.

Nytt namn efter långa överläggningar

Arbetet med den nya tidningens namn inleddes med att SFV:s redaktionsråd på förhand lämnade in en rad olika namnförslag. Under ett möte i februari var uppdraget att vaska fram några lämpliga förslag, varav *SFV-Magasinet – kultur och bildning* valdes till vinnare.

– Namnet är inte speciellt fantasifullt och kan kritiserars som ett enkelt val, men en stor fördel jämfört med många andra förslag var att det genast talar om vem som står bakom tidskriften, säger **Aura**.

Namnet har också flera positiva meningars. Ett magasin är uttryckligen en mångsidig tidning med varierat innehåll, och

PÅ RESANDE FOT GENOM LIVET

Det är höst i luften. Sommaren är slut. Mikaela och Robert Sonek njuter av de sista lediga dagarna på sitt fritidsställe i Svartbäck som ligger i skärgårdsbyn Box, en bit utanför Ekenäs centrum. Snart skall de ännu en gång packa sina kappsäckar och åka till sitt hem i Stockholm för att ta emot en ny intensiv arbetsperiod, för att igen återvända till sitt paradis, för att igen resa vidare till någon ny outplockt plats på jorden.

I London satt man ofta på kontoret till klockan 19, också om man var en effektiv arbetstagarare som var klar med dagens uppgifter långt innan.

Mikaela är journalist och för tillfället produktionschef på SFV där hon även har huvudrollen som programledare för Fribild. Under de senaste åren har hon också skrivit flera artiklar om utbildning, bland annat i Svenska Dagbladet och i Svenska Dagbladet. Robert har de senaste åren arbetat i Göteborg, där han har varit ansvarig för utbildningsområdet på SFV. Han har också skrivit artiklar om utbildning i Svenska Dagbladet och i Svenska Dagbladet.

den som också ser ut som en riktig svensk. Alla åker till Sverige för att jobba. Det är inte bara de som kommer från Sverige som kommer till Sverige, utan också de som kommer från andra länder. Det är inte bara de som kommer från Sverige som kommer till Sverige, utan också de som kommer från andra länder. Det är inte bara de som kommer från Sverige som kommer till Sverige, utan också de som kommer från andra länder.

Arbetet med den nya tidningens namn inleddes med att SFV:s redaktionsråd på förhand lämnade in en rad olika namnförslag. Under ett möte i februari var uppdraget att vaska fram några lämpliga förslag, varav SFV-Magasinet – kultur och bildning valdes till vinnare.

» Namnet är inte speciellt fantasifullt och kan kritiserats som ett enkelt val, men en stor fördel jämfört med många andra förslag var att det genast talar om vem som står bakom tidskriften, säger Aura.»

► inte en snäv branschtidskrift. Ordet har idag ett litet stänk av retro, men känns ändå i dagsläget fräscht, speciellt i Finland, där man på senaste år bara talat om "tidskrifter". Också associationerna utöver tidningsvärlden är positiva: ett magasin för varor är inte ett fuktigt eller obehagligt utrymme. Varorna i magasinet (såde, verktyg eller annat) lagras och förvaltas för att kun-

na användas fullt ut i framtiden. I Norden används Magasin även för varuhus, som inte heller är en negativ konnotation.

– Kortformen av namnet blir dessutom troligen *Magasinet*, som inte är "taget" av någon annan tidningsutgivare för tillfället.

Nytt utseende

SFV:s förnyade kulturtidning byter även skepnad. Tidningen

Arbetet med att ta fram ett nytt utseende och ett nytt namn för SFV:s kultur- och bildningstidskrift har tagit nästan ett år, berättar SFV:s kanslichef Johan Aura.

får en lite större pappersyta och en klar och tydlig ny layout, vilket kommer att underlätta läsningen.

– Eftersom vi kommer ut med fyra nummer per år är det mycket material som skall rymmas i varje tidning. Emellanåt har det gamla formatet känts trångt, vilket gjort att både läslighet och bildanvändning lidit. Nu blir det lite luftigare, och inte så tätpackat. Vi satsar även på lite bättre papper.

För den nya layouten ansvarar **Pia Pettersson**, som tidigare förnyade SFV Bildnings tidning *Mentora*. Hon säger att *SFV-Magasinet* kommer att se helt annorlunda ut än *Svenskbygden*, men att tidningen ändå kommer att kännas som en gammal bekant.

– Man ser ofta lösningar som känns onödigt tilkrånglade, ibland händer det att form gått före funktion. Men ett bra och genomtänkt innehåll behöver inte skrikas ut. Ofta har man lyckats bra om läsaren fått koncentrera sig på det väsentliga, utan att bli störd av för många intryck.

SFV-Magasinet tar på sätt och vis ett steg bakåt från dagens överbelamrade och hektiska grafiska trender. Texten och textinnehållet tar åter första plats, tillsammans med goda bildval. Det blir vilsammare, och betonar den tryckta texten, till skillnad från elektronisk media.

– *SFV-Magasinet* kommer definitivt att skilja sig från många andra tidskrifter. Vi tror att vi är med och startar en ny trend som handlar om "tillbaka till grundteserna".

Är du SFV:are och har gett ut en egen bok?

Här anmäler vi böcker som SFV-medlemmarna gett ut på eget förlag, på mindre förlag, eller via andra självständiga utgivare. Förutsättningen är att boken kan köpas eller beställas av allmänheten.

Skicka till redaktion@sfv.fi en kort synopsis på boken och skribenten, samt en pärmbild. Sätt med ISBN-nummern, och beskriv bokens utformning och sidantal. Och viktigast: meddela var intresserade kan köpa eller beställa boken.

Skärvor

Skärvor är en fiktiv roman av **Karin Herala**. Handlingen i boken utspelar sig i en småstad i södra Finland. Den berättar om syskonen Stella, Erika och Greger, om deras liv från barndom till vuxen. Stella, den äldsta av syskonen, blir sexuellt utnyttjad som barn och vi får följa med hur det formar hennes liv från liten flicka till vuxen kvinna. Boken handlar också om syskonens yrkesval. Stella utbildar sig till kosmetolog, Erika väljer veterinärbildningen och Greger blir bildkonstnär. Boken handlar om många känsliga ämnen som sexuellt utnyttjande, våldtäkt och pedofili, men också om försoning och förlåtelse. Som vanligt i Heralas böcker har musiken en stor betydelse.

ISBN 978-952-67824-0-9

Kan köpas på Gros bokhandel i Vasa, eller beställas direkt från författaren på tel. 06-3167112
Cirkapris 15 euro

Väggröjare

På 1970-80-talet samarbetade en grupp människor i Västnyland runt olika frågor i anslutning till barn, skola, näring och miljö. Slutmålet var en Steiner-skola, som sedan startade år 1985. Idag flyttar många till Ekenäs på grund av skolan, som växer och idag har cirka 130 elever. Förarbetet finns nu dokumenterat i en bok.

Utgivare: Västnyländska kultursamfundet r.f

ISBN 978-952-67742-1-3

Redaktör **MARITA KARLSSON**

Kan köpas bl.a på Akademiska bokhandeln, i bokhandlar i Raseborg och i Kyrkslätt samt på Luckan i Karis
133 sidor, 25 euro

Vår första läsambassadör:

Barnens läsvanor handlar mycket om föräldrarna

Katarina von Numers-Ekman börjar bli varm i kläderna efter att ha hunnit verka som Svenskfinlands läsambassadör sedan början av augusti. Webbsidan www.lasambassadoren.fi är uppe och materialbanken fylls på, och hon har redan hunnit turnera i nästan hela Svenskfinland. Hon berättar att hon varit en emotsedd gäst och upplevt ett stort behov av diskussion och idéspredning kring barns och ungas läsande.

LÄSNING OCH läsvanor har varit mycket på tapeten de senaste åren. Farhågorna växer om att de unga inte läser, eller åtminstone inte orkar koncentrera sig på längre texter. Samtidigt visar undersökningar att läsförståelsen försämras.

Läsambassadören är ett treårigt projekt som bekostas av Kulturfonden och som har skapats på initiativ av Svenska modersmålläraforeningen i Finland och organisationen Tidningen i skolan. Läsambassadörens högkvarter finns på Sydkustens landskapsförbund i centrum av Helsingfors, men hela Svenskfinland är målgruppen.

Katarina von Numers-Ekman betonar att hennes uppdrag inte i första hand är att resa ut till barn och unga för att övertyga dem att börja läsa.

– Det går inte att tvinga barn att läsa. Mitt uppdrag fokuserar i stället på att inspirera de vuxna som har med ämnet att göra. Slutmålet är långsiktig, läsfrämjande verksamhet, berättar hon.

I arbetsbeskrivningen ingår att ge själva problematiken stör-

re synlighet, genom att till exempel lyfta fram aktuell forskning. Läsambassadören skall också skapa kontaktnät och även samordna den läsfrämjande verksamhet som redan görs på olika håll i Svenskfinland.

– Jag skall samarbeta med olika organisationer som vill genomföra läsfrämjande projekt, och dessutom arrangera lokal fortbildning, i första hand för de pedagoger som arbetar med yngre barn.

Behov finns!

Katarina von Numers-Ekman har redan hunnit besöka en lång rad lärarrum i de finlandssvenska skolorna – och mottagandet har varit enbart positivt.

– För alla har det förstås länge varit klart att läsning handlar om mer än att bara lära sig avkoda orden. Men det känns ändå inte som om jag står och predikar för kören – det finns mycket ny forskning som behöver komma ut, och många tips och idéer kring läsning som det lönar sig att sprida. Om man hittat på fungerande lösningar på ett håll, är det ju nödigt att alla uppfin-

ner hjulet på nytt, säger von Numers-Ekman.

Föräldrarnas ansvar

Läsambassadören poängterar ändå att barns och ungas läsning inte bara handlar om vad skolan och pedagogerna kan göra. Den avgörande starten tas i hemmen – av föräldrarna.

– Det är ett faktum att skolan har betydligt svårare att väcka läsintresse, om inte läsning alls funnits med i hemmet. Jag brukar i alla lägen betona hur viktigt det är med högläsning för barnen. Det är där man får ordförråd, tar till sig språkets syntax, lär sig vad ord kan ha för semantiska betydelser och hur berättelser är uppbyggda. Dessutom är det ju ett enkelt och förmånligt nöje jämför med många andra hobbyer – och man behöver inte ens skjutsa barnen någonstans. Det kräver bara att mamma och pappa tar sig lite tid, eller disponerar om sin egen tidsanvändning lite.

Katarina von Numers-Ekman jämför här med den utbredda rädslan för att så kallad skärmtid tar för mycket av ungdomarnas tidsanvändning.

– Men hur är det med de vuxnas skärmtid? Ganska många vuxna sitter också största delen av sin vakna tid fastklustrade vid sina datorer eller telefoner. Hur skulle det vara att skippa Facebook och i stället ta en lässtund med barnen?

När det gäller ungas läsning tas den avgörande starten i hemmen av föräldrarna. Skolan har svårt att hjälpa i ett senare skede, säger Svenskfinlands första läsambassadör **KATARINA VON NUMERS-EKMAN**.

Högläsning är dessutom bra för alla. Det är verklig kvalitetstid, då det inte handlar om tvång, eller om att plugga. En berättad historia är avslappnande och ökar gemenskapskänslan. Den språkliga nyttan kommer på köpet.

Men idén med läsambassadören är förstås inte att gå ut och skuldbelägga någon part. Under de föräldramöten Katarina von Numers-Ekman deltagit i brukar hon däremot betona hur viktigt det skulle vara att utveckla kommunikationen mellan lärarna och föräldrarna.

– Barn och ungas läsning och läsförståelse är allas angelägenhet. De unga har kanske mins-

kat på bokläsandet, men de möter förstås många slags texter, särskilt på nätet.

Vad innebär de nya läsvanorna?

Det är enligt läsambassadören alltså fel att påstå att unga inte läser alls – den stora frågan är hur de läser, och i fall de har förmåga att läsa längre texter och på riktigt förstå innebörden.

– Forskningen är ännu i barnskorna, men det börjar finnas resultat som tyder på att den tryckta boken överlag fortfarande är bäst när det gäller längre texter. Det är något i själva läsupplevelsen med en fysisk bok som gyn-

nar ett fördjupande, och utvecklingen av fantasin. En pekplatta pockar så lätt på uppmärksamheten med annat, och distraherar hela tiden med för läsningen ovidkommande saker.

Det finns enligt von Numers-Ekman inget att moralisera om då läsvanorna förändras i och med ny teknik, det är bara att konstatera att det går så.

– Men den springande punkten är vad som händer om den nya sortens ”snuttifierade” läsvanor är de enda ett barn vänjer sig vid. Blir kopplingarna i hjärnan under en viktig, formativ tid sådana att det senare blir svårt att ta sig an längre texter?

Svenskfinland berättar

Svenskfinland berättar i Kristinestad. På bilden syns inspiratörerna **ANN-SOFI BACKGREN** (nere till vänster) och **YVONNE HOFFMAN** (fjärde från höger).

TEXT: LENA LÅNGBACKA

FOTOGRAF: CAROLA HARMAAKIVI

- Vi ville uppmärksamma muntlig berättartradition och lyfta fram lokala berättelser. Storytelling ligger i tiden och satsningen passade bra i vår verksamhet just nu. Det känns fint att vi genom samarbetet kan ordna verksamhet i hela Svenskfinland.

DET SÄGER Vivan Lygd-bäck vid KulturÖsterbotten, en av samarbetsparterna i satsningen Svenskfinland berättar. KulturÖsterbotten är en enhet vid samkommunen Svenska Österbottens förbund för utbildning och kultur. De övriga organisationerna är Sydkustens landskapsförbund och SFV Bildning, där Lena Långbacka och Ann-Sofi Backgren varit ansvariga för projektet.

– Vi jobbar med berättande på olika sätt och tillsammans täcker vi ett större område, både inne-

hållsmässigt och geografiskt. Det känns bra att kunna göra det gemensamt och samarbetet har fungerat mycket bra. På det här sättet når vi dessutom ut till flera.

Samarbetet kring berättande fick sin början hösten 2013 då organisationerna tillsammans ordnade träffar för berättarintresserade både i Helsingfors och i Korsholm. Då handlade det om berättandets många möjligheter och deltagarna fick höra om storytelling ur ett konstnärligt perspektiv, om läkande berättande, om berättande som pedago-

giskt verktyg och om storytelling för förenings- och landsbygdsutveckling.

– Det visade sig att det finns ett växande intresse för muntligt berättande samt ett behov av fortbildning och olika forum för storytelling. Detta inspirerade oss att fortsätta vårt fina samarbete.

– Den här hösten har vi satsat på berättelser med lokal anknytning under nio berättarkvällar på olika håll i Svenskfinland. Ett av målen har varit att inspirera till fortsatt berättarverksamhet, bland annat med tanke på kulturarv och besöksnäringen. – Inom turismen betonar man allt mera betydelsen av berättelser och då är det viktigt att vi inventerar både berättelser och de som är intresserade av att föra berättel-

serna vidare, säger Vivan Lygd-bäck. Det finns ett behov av att skapa kulturella helheter eller produkter där berättandet ingår som en del och detta har vi planer på att utveckla i ett större gemensamt projekt.

Ett konkret mål under höstens inspirationskvällar var att uppmuntra till berättarverksamhet under Svenska veckan i början av november. – Det finns många som vill berätta, men det behövs mötesplatser där det känns naturligt att dela med sig av sina historier. Därför var det bra att ha ett konkret mål och Svenska veckan kändes rätt eftersom man då visar upp Svenskfinland. – När vi samlade berättarevenemang i vårt infoblad som vi skickade ut i samband med Svenska veckan gick

vi in för att se berättandet ur ett brett perspektiv. Det visade sig att vi kunde plocka fram ett glädjande digert program med olika berättarevenemang på många håll i landet, säger Lygd-bäck.

– Svenskfinland har en stark berättartradition och det finns ett rikt material berättelser, bland annat i **Finlands svenska folkdiktning**. Tyvärr faller de i glömska om man inte för dem vidare. Det är trevligt att märka att det redan nu finns grupper som samlas till berättarkvällar. Vi hoppas att ännu flera inspire-

ras till att föra berättelser vidare. – Vår förhoppning är dessutom att folk skickar sina berättelser till oss. Tanken är att våren 2015 ge ut en skrift om berättandet i Svenskfinland, där vi bland annat ger prov på berättelser. Så för alla er som ruvar på berättelser: skicka dem till oss! Det kan vara historier om er själva, om platsen ni bor på, om livet förr och nu, sagor och sanningar, sägner och legender, myter, fabler, äventyr, fantasier, rövarhistorier, vitsar, urbana legender och mycket mer, hälsar arrangörerna.

I Pargas berättar **MAGNUS SUNDMAN** om varifrån Blindstenen i Tervsund fått sitt namn. Till vänster inspiratören **MARIELLA LINDÉN** och till höger folkloristikstuderande **CHARLOTTA ROSENBERG**.

Fakta Svenskfinland berättar

• I september-oktober 2014 ordnades nio inspirationskvällar i Svenskfinland - i Pargas, Raseborg, Karleby, Åbo, Helsingfors, Borgå, Vasa, Kristinestad och Kimito. Under kvällarna deltog totalt närmare 100 personer. Det handlade bland annat om djävlar och banditer, om baroner och drängar, om fattiga och rika, om tomtar och troll, om pidrospel, sjömän, ortnamn, skogsväsen, sjörövare, utdragsbord, motorstopp, amirikabiljetter och om fallande stenar. Inledare och inspiratörer var Mariella Lindén, Ann-Sofi Backgren, Gunhild Berger och Yvonne Hoffman.

• Under Svenska veckan i november ordnades berättarstunder på bibliotek och caféer på olika håll i landet.

• På Facebook finns en öppen grupp för berättarintresserade, Storytelling i Svenskfinland.

Insamling av berättelser

• Arrangörerna samlar lokala berättelser till en skrift med sikte på Världsberättardagen den 20 mars 2015. Alla som ruvar på en eller flera berättelser är välkommen att skicka dem till någon av arrangörerna inom detta år.

• Projektet är ett samarbete mellan Sydkustens landskapsförbund, SFV Bildning och KulturÖsterbotten Söfuk med stöd av Svenska Kulturfonden.

Tidningskrisen

Det lilla är det största

Så rubricerade Fredrika Sundén en kolumn i Östra Nyland i oktober. En utmärkt text av en ung blivande journalist, i en tidning som vid årsskiftet går i graven. Att hon skriver uttryckligen om lokaltidningens styrka, och vad just ÖN har betytt för hennes val av livsbana, i en situation då föremålet för hennes lovsång snart läggs ner, är inte så lite ironiskt. Men så är det i dagens turbulenta mediavärld. Ingen tycks gå säker, inte ens de förhållandevis lukrativa lokaltidningarna.

FREDRIKA SUNDÉN, hemma från Pernå och för närvarande journaliststuderande vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid HU, sätter skickligt fingret på exakt den punkt där lokaltidningen är som starkast, det vill säga i det mest lokala, och i den maximalt låga tröskeln för läsarna att stiga in och känna sig hemma. Just de faktorer som inte bara hos oss utan överallt i världen gjort att lokalbladen klarat sig bäst, medan de stora drakarna har gjort stora störtdykningen, med större regiontidningar i släptåg.

Riktiga recensioner

Sundén skriver att hon fick den stora kicken redan som femtonåring, då hon (efter att ha sett en annons på anslagstavlan i skolan)

fick möjligheten att skriva filmrecensioner till *Östra Nyland*. Riktiga recensioner, alltså, vilket tidningen sedan länge varit klok nog att "outsourca" till unga och entusiastiska elever och studerande. Och till hennes förvåning fick hon skriva inte bara recensioner utan "småningom också Riktiga Seriösa Artiklar under veckosluten lite då och då".

Hon konstaterar visserligen att hon nu efteråt "rynkar på näsan över hur dåliga de var, och att mången annan dagstidning aldrig hade publicerat dem". Men huvudsaken är ju, som hon själv tacksamt noterar, att ÖN ändå gjorde det, och därmed sådde journalistfröet i henne. Utan den erfarenheten och uppmuntran hade hon aldrig valt journalistbanan.

Hon är, inför den förestående

sammanslagningen av *Östra Nyland* och *Borgåbladet*, angelägen om att inte måla upp några domedagsprofetior, men kommer ändå med en försynt uppmaning: "gör inte tröskeln till tidningen för hög".

Jag kan inte annat än hålla med – men är samtidigt full av onda aningar just ifråga om den kommande tröskelns höjd. En större tidning innebär med nödvändighet en större professionalism, på gott och ont. Fördelen är givetvis – och det är vanligen en av motiveringarna till dylika sammanslagningar – att produkten blir journalistiskt bättre. Det finns helt enkelt inte längre vare sig rum för eller behov av amatörmässigt material. Dessutom försvaret de allt färre journalisterna självfallet med näbbar och klor

sin egen yrkeskompetens och yrkesheder, vilket gör att de höjer ribban utom räckhåll för ungdomar som Fredrika Sundén. Men inte bara för henne och andra ungdomar, utan för alla amatörer utifrån som till lokalredaktionernas lättnad alltid har kunnat bidra med olika former av texter, både insändare och annat material, såsom resereportage, evenemangsrapporter och recensioner, samt puffar för olika evenemang.

Dåligheten en styrka

Allt sådant som lokaltidningen lika suveränt som självklart alltid har tagit in, så också *Östra Nyland*. Ofta mer eller mindre oredigerat – och det helt utan att skämmas. Och bra så, för det är just detta läsarna uppskattar; att tidningen känns precis som en av oss. Ett forum som är lätt att ta till sig, och kliva in i. Proffsen må sedan snörpa på näsan hur mycket de vill.

Det är exakt därför också våra ungdomar alltid läser ÖN då de är hemma på besök. Att unga inte skulle läsa tidningar är struntprat! Den lokala blaskan intresserar alltid, eftersom där står om folk och företeelser man känner, och ibland så gärna skrattar åt, eller förundras över. Att texterna rent journalistiskt och språkligt inte alltid är felfria är sekundärt. I själva verket är det just i den relativa "dåligheten" som lokaltidningens främsta styrka ligger, eftersom just den lägger tröskeln tillräckligt lågt för alla och envar. Och, inte att förglömma: det är uttryckligen produkter med den profilen som ger bäst klirr i kassan.

Allt detta är förvånande nog faktorer som väger lätt när tidningshusen ser över sin krisande ekonomi, och i samarbete med tidningsproffsen och all världens analytiker med metropolerna som måttstock stakar ut framtiden för våra tidningar. Då är det

bara pengar och professionalitet som gäller. Men det är inte dessa värden som väger tyngst när man ser på världen ur det lokala perspektivet, där närheten, igenkänningsfaktorn och tillgängligheten är det centrala.

Två tidningar bär

Rent konkret ser vi det mycket tydligt i Lovisa, där vi hittills begåvats med till och med två sinsemellan konkurrerande, och ungefär lika stora dagstidningar: *Östra Nyland* och *Loviisan Sanomat* (bägge med KSF Media som ägare). Situationen påminner alltså delvis om den på Åland, som ju också har två konkurrerande tidningar på ett ungefär lika stort befolkningsunderlag: *Tidningen Åland* och *Nya Åland*. Även om den senare enligt uppgift nu går knackigare har de åländska tidningarna alltid haft en ofattbart stor tacksägning i landskapet (och långt utöver det, bland exilållänningar) – och det uttryckligen för att både folk och annonsörer älskar sina lokaltidningar.

Så också i östligaste Nyland, där både ÖN och LS har gått förhållandevis bra rent ekonomiskt eftersom både annonsörer och prenumeranter alltid varit trofasta. Under de senaste åren har ÖN tappat en del, framför allt i journalistisk trovärdighet, eftersom den unga redaktionskåren inte haft den lokalkännedom och de kontaktytor som är livsnödvändiga för varje lokaltidning. Det har gjort att den finska kollegan *Loviisan Sanomat* i många avseenden kört förbi, också i svenska Lovisabors ögon. Tidningen har dessutom under de senaste åren rönt stora framgångar också på det rent professionella planet, både för sin goda lokaljournalistik, sin layout och sina ypperliga webbfunktioner. LS har nämligen också varit väldigt bra på nätet, och kompletterat pap-

perstidningen (som utkommer två gånger i veckan) med snabba nyheter och filmsnuttar på nätet, i kombination med en livligt frekventerad Facebook-sida. Allt sådant som LS nu kan skärpa ytterligare, då man efter årsskiftet kommer att vara ensam herre på lokaltäppan.

Identitetsbyggare sedan 1881

Hur det slutligen går med den nya och gemensamma östnyländska dagstidningen återstår att se. Tidningen får visserligen en liten lokalredaktion i Lovisa, men betoningen blir uttryckligen på liten. Eftersom tyngdpunkten helt klart kommer att ligga i Borgå, och tidningen dessutom får en hel del material gemensamt för alla KSF:s tidningar i Nyland, kommer förändringen obevekligen att få stora konsekvenser för det andliga och språkliga klimatet i östligaste Nyland. När den egna tidningen försvinner förlorar den svenska befolkningen i nejden sin viktigaste arena för både informationsförmedling, diskussion och identitetsbygge. Nya medier har visserligen övertagit en del av den rollen, men kan aldrig helt ersätta det som tidningen varit.

Östis sorti är också slutet på en 133-årig historia. Tidningen *Östra Nyland* grundades 1881, och var under lång tid ett av de ledande språkrören för hela den finlands-svenska samlingsrörelsen, och alltså även av nationell betydelse. Det är länge sedan dess, och nya tider för med sig nya teknologier och nya sätt att kommunicera. Sådant kan vi inte motarbeta. Men vi skall också vara medvetna om att det moderna nätet skapar gemenskaper på delvis nya villkor; snabbt och behändigt, men också fragmenterat och flyktigt. Hur det riktigt skall gå för kollektiva och hittills framgångsrika identiteter som den finlands-svenska återstår att se.

Kriterier för SFV:s stipendier och bidrag år 2015

SFV vill åter rikta bidrag till nytänkande projekt som gäller läs- och skrivfärdighet. Vi ser gärna samarbete med bibliotek eller andra samarbetspartners, berättar SFV:s stipendieansvariga, **VIVEKA ÅBERG**.

När man i februari år 2015 ansöker om bidrag och stipendier från SFV, lönar det sig att bekanta sig med kriterierna som SFV:s styrelse fastställt. Det berättar Viveka Åberg, som ansvarar för SFV:s bidrags- och stipendieverksamhet.

SFV HAR i några år publicerat tyngdpunktsområden för sin utdelning. Då tyngdpunktsområdena väljs, beaktas önskemål från fältet, samt aktuella samhällstrender och utvecklingar.

– För utdelningen år 2015 har SFV valt att fortsätta med samma fyra tyngdpunktsområden som

året innan. Det första gäller innovativa projekt som handlar om läs- och skrivfärdighet, berättar Viveka Åberg. Projekten får gärna ske i samarbete med bibliotek eller andra samarbetspartners.

Det andra tyngdpunktsområdet gäller muntlig uttrycksförmåga och det tredje finlands-

svensk identitet, det vill säga projekt som syftar att förmedla eller stärka den finlandssvenska identiteten och kulturen.

– Det fjärde tyngdpunktsområdet är samarbete över språkgränser. Här vill vi se nordiska samarbetsprojekt vars mål är att höja värdet av att kunna svenska, projekt som förbättrar attityden till svenskan i Finland, och projekt som stärker svenska språket hos tvåspråkiga eller finska språket hos enspråkigt svenska.

Stöd även till andra projekt

I tillägg till tyngdpunktsområdena kan privatpersoner precis som förr hos SFV ansöka om bidrag för fortbildning, auskultering eller bokprojekt. Och organisationer bland annat för arrangerandet av evenemang inom bildning och kultur.

– SFV beviljar däremot inte bidrag för lägerskolor eller klassresor. Ett undantag utgör resor som sker inom ramen för vårt tyngdpunktsområde nordiskt samarbete. Det lönar sig att bekanta sig med de detaljerade kriterierna på vår webbsida, samtidigt som man gör ansökan.

Ansökan sker nufötiden helt elektroniskt på webbadressen www.sfv.fi.

SFV:s vistelsestipendier

SFV:s vistelsestipendier för en sommarvistelse på Lillholmen i Västanfjärd och Beijarholmen i Barösund förnyades förra året, då även barnträdgårdslärare och bibliotekarier fick ansöka. Ansökningstiden för vistelsestipendierna är januari. Ansökningar tas emot via en elektronisk blankett på www.sfv.fi/ansokan, där man också hittar mer information.

Beijarholmen

Lärare	15.5–14.7.2015
Färdigt utbildad barnträdgårdslärare	16.7–15.9.2015

Lillholmen

Kulturperson	15.5–14.7.2015
Färdigt utbildad bibliotekarie	16.7–15.9.2015

Ansökningstiden är 15.12.2014– 18.1.2015.

Kriterier och mer information publiceras då ansökningstiden börjar: www.sfv.fi/ansokan

LILLHOLMEN är ett cirka två hektar stort område beläget tre kilometer från Lammala, Västanfjärd. Bilväg ända fram. På tomtens finns en huvudbyggnad med två rum och kök, en separat bastubyggnad med gästrum och ett välutrustat liderförråd. Tillgång till roddbåt och liten motorbåt. Vistelsen är hyresfri, men stipendiaten ansvarar för konsumtionskostnader.

BEIJARHOLMEN är fyra hektar och belägen i Barösunds yttre skärgård. På holmen finns ett hus med tre rum och kök. En båt ställs till förfogande för nödvändiga transporter och för nöjesresor. Av dem som väljs förutsätts därför vissa praktiska färdigheter i båthantering och navigation. Vistelsen är hyresfri, men stipendierna svarar själva för konsumtionskostnader.

SFV:S BIDRAG OCH STIPENDIER 2015

Ansökningstiden är den 1–28 februari 2015.

Ansökan sker helt elektroniskt på www.sfv.fi där även detaljerade kriterier publiceras.

Öppen nominering till SFV:s pris och medaljer

Svenska folkskolans vänner utlyser åter en öppen nominering av kandidaterna till SFV:s pris och medaljer 2015. Nomineringstiden är hela januari. Nytt för i år är att även svensk-lärarstipendierna utdelas efter en öppen nominering.

ÅR 2013 var det första gången som SFV utlyste ett nytt sätt att vaska fram kandidater till föreningens årliga pris- och medaljutdelning: en helt öppen nominering.

– För år 2014 visade deltagandet i nomineringen en bra trend, men vi hoppas på ännu fler nomineringar denna gång, berättar **Camilla Nordblad**, som är kanslichefens assistent på SFV.

Under nomineringstiden som löper från den 15 december 2014 till den 18 januari 2015 kan alla nominera någon de har i tankarna som borde premieras.

Priskommittéernas arbete underlättas av så detaljerade nomineringar som möjligt. Viktigt är att ordentligt motivera sin nominering. Där kan ingå både formella och icke-formella meriter

Alla SFV:s priser och medaljer delas ut på SFV:s vår- och utdelningsfest i mars.

Mottagare av SFV:s stora kulturpris 2014 var författaren och regissören **JOAKIM GROTH**.

Svensklärarna i finska läroinrättningar får varje år stipendier av SFV. Bilden är från utdelningen år 2014.

Kulturpriset ur Signe och Ane Gyllenbergs fond

instiftades 1965 av kommerserådet Ane Gyllenberg, enligt statuten för väl utförd gärning Finlands svenska kultur till fromma". Priset storlek är 15 000 euro.

Folkbildningspriset

instiftades 1942 på initiativ av skolrådet John Österholm och bar tidigare benämningen "Priset till folkbildningens trotjänare". Prissumman är 10 000 euro.

Christoffer Grönholms pris

delas ut som ett kulturpris till en lärare som undervisar i svenska i en finskspråkig läroinrättning. Prissumman är 10 000 euro.

Svenskaläraryrkerstipendierna

delas ut till förtjänta svensklärare vid finska läroinrättningar i landet. Svenskläraren bör vara i aktiv tjänst och under sin yrkeskarriär ha kunnat påvisa speciella insatser för det svenska språket. Stipendiesumman är 5 000 euro.

SFV:s brobyggarpri

delas nästa gång ut år 2016.

Folkbildningsmedaljen

delas ut till en eldsjäl som spridit kunskap och bildning genom ett ideellt engagemang på svenska. Till medaljen hör en prissumma på 2 500 euro.

Hagforsmedaljen

delas ut som erkänsla för förtjänstfull gärning till förmån för den svenska kulturen och det svenska språket i Finland. Till medaljen hör en prissumma på 2 500 euro.

Så här går nomineringen till:

Priskandidater nomineras på www.sfv.fi/nominering

Nomineringstiden är 15.12.2014–18.1.2015. För svensk-lärarstipendierna är nomineringstiden 15.12.2014– 25.1.2015.

Endast elektroniska nomineringar tas emot – har du inte dator eller annars behöver hjälp, vänd dig till en bekant, eller till närmaste bibliotek.

Både föreningar och privatpersoner kan nominera kandidater. Nomineringen skall innehålla formella och icke-formella meriter, behövlig dokumentation och referenser till personer som vid behov kan ge mer information.

Noggranna instruktioner samt beskrivningar av prisens och medaljernas syften finns på www.sfv.fi då nomineringen börjar.

Det är höst i luften. Sommaren är slut. Mikaela och Robert Sonck njuter av de sista lediga dagarna på sitt fritidsställe i Svartbäck som ligger i skärgårdsbyn Box, en bit utanför Ekenäs centrum. Snart skall de ännu en gång packa sina kappsäckar och åka till sitt hem i Stockholm för att ta emot en ny intensiv arbetsperiod, för att igen återvända till sitt paradiset, för att igen resa vidare till någon ny oupptäckt plats på jorden.

På resande fot genom livet

MIKAEELA ÄR journalist och för tillfället anställd inom tv-produktionen på MTG där hon har ansvar för Finland. Under de senaste åren har hon också utkommit med flera antologier, bland andra boken *Utan* som handlade om barnlöshet. Robert är analytiker på Danske bank. Våren har de tillbringat i Köpenhamn, där Mikaela Sonck fått möjlighet att studera det hon är mest intresserad av, nämligen dokumentärfilmning.

Under åren som gått har paret provat på många olika arbetsmiljöer och länder. Nyårsaftonen 2003 flyttade de till London där Robert Sonck fick jobb på Citybank, hans fru som produktionsassistent på MTG där hon bland annat gav sin röst till finska reklamfilmer.

Sommaren 2008 ringde man från Yle i Finland. Man behövde en programledare för reseprogrammet *På luffen*. Paret flyttade hem igen, den här gången till Mikaelas hemstad Ekenäs. På hösten reste hon till Indien, och Robert började arbeta i Helsingfors

En släktings gamla kappsäck. Ett föremål som symboliskt passar bra ihop med familjen Sonck.

på Finlandskontoret för Danske bank. I hemmet fanns nu också hundvalpen Rosa. Livet var trivsamt, men började med tiden kännas en aning trångt. Nästa etapp i livet blev Stockholm. Här väntade ett vikariat på Mikaela Sonck.

– Det var ett riktigt drömjobb, Jag arbetade på Kunskapskanalen

och skötte samproduktionerna. Jag hade kolleger över hela världen och fick använda flera olika språk, säger hon.

Arbetsplatser, städer, länder har avlöst varandra under de senaste decennierna. På gott och på ont. Paret Sonck diskuterar ofta sinsemellan likheter och olikheter mellan de sedvänjor och arbetskulturer som de får erfara.

Mikaela Sonck kan se att det inom de nordiska länderna finns något förenande som inte på samma sätt kan hittas i till exempel London, eller i något av de otaliga länder hon vistats i under längre perioder. Bland dem finns Thailand, Bolivia och Kambodja där hon fått möjligheten att arbeta på olika barnhem. Men trots den förenande länken, bjuder de nordiska länderna också på skillnader inom umgänges- och arbetslivet som till en början överraskat paret. Inte minst den nidsbild som alltjämt florerar av finnen i Stockholm.

– På min arbetsplats anses det roligt att skämta om alkoholistfinnen, donaren som slåss, drick-

Favoritplatsen på jorden är soffan i det nybyggda stockhuset.

» Man börjar älska Finland ju mer man än borta. Det är som människorna skulle vara mer rejäla här.»

er sprit och röker. Har du dragit Koskenkorva? kan man fråga. Jag blev nästan chockad till en början, säger Robert Sonck.

Han är övertygad om att trots den kompetens och erfarenhet han besitter, skulle hans ursprung ha inverkat negativt på karriären om han inte haft danska chefer.

Vad beror det här på? Paret spekulerar vilt och tycker sig hitta en orsak i de nidsbilder som serveras inom olika kulturyttringar i Sverige. Inom litteraturen där man annars nästan nitiskt putsat bort de flesta främlingsfientliga klichéer, är det alltjämt tillåtet att presentera finnen i en mindre tilltalande form.

– I till exempel Bäck-filmerna är det finnen som är skurken, säger Robert Sonck.

Eftersom paret arbetar i internationella sammanhang kan de välja och vraka i sin umgängeskrets. De har vänner som kommer från många olika länder, men också svenskar ryms med i buketten. Alla skall inte dras över en kam. Ett enskilt land bjuder också på inbördes skillnader.

– Jag har vänner som kommer från Skåne. Deras sätt att se på världen ligger väldigt nära det danska, säger Robert Sonck.

Skillnader i arbetskultur
Arbetskulturen i storstäderna skiljer sig mellan de nordiska länderna.

– I Danmark arbetar man mera effektivt än i till exempel Sverige. Man har kortare luncher och säl- lan några längre fikapauser. Det är

inte så mycket smalltalk. Man går kanske hem redan klockan 16.45, medan man i Stockholm ofta sitter till klockan 18 på kontoret. Då har man hunnit med rejäla luncher och kanske samtal vid kaffemaskinen, säger Mikaela Sonck.

Av egen erfarenhet vet hon att det inte går att komma till Stockholm och jobba som man exempelvis gör i Köpenhamn. Då undrar kollegerna, varför man inget gör, hur man kan gå hem så tidigt.

– I London satt man ofta på kontoret till klockan 19, också om man var en effektiv arbetstagar som var klar med dagens uppgifter långt innan. Det här gällde i synnerhet om man var ny. När man gjort sina egna arbetsuppgifter så erbjuder man sin hjälp till kollegerna, fick jag mig tillsagt. Det är kanske inte alltid ett så bra sätt eftersom man jobbar olika snabbt, säger Mikaela Sonck.

På frågan var Finland befinner sig i jämförelse med Dan-

Till höger: MIKAELA SONCK har ett stort intresse för litteratur.

Till vänster: ROBERT SONCK reflekterar över läget i Finland.

från den "politiska buketten". Så gör man i andra länder, säger Robert Sonck.

Ovilja till förändring hittas också i arbetslivet.

– Om man i Sverige arbetar på samma arbetsplats i tio år får man kanske frågan: Vad är det för fel på dig? Har du inte fått något annat jobb? I Finland frågar man i stället: varför bytte du jobb? Vad var det som gick fel? säger Mikaela Sonck.

– Om man gör samma saker hela tiden kan man inte utvecklas. I Finland hör man ofta: jag har tjugo års erfarenhet av det här. Om vi då tar en person som gjort åtta saker under tjugo års tid. Vem är mera erfaren av dem? frågar Robert Sonck.

Orsakerna till att människor inte så lätt byter jobb om de inte är tvingade till det, har sina orsaker.

– I Finland får man i motsats till i Sverige ingen semester första året på en ny arbetsplats. Vem vill byta jobb så ofta då? undrar Mikaela Sonck.

Robert Sonck ogillar det rådande systemet i Finland som hittills sporrat individen att stanna kvar på samma ställe.

– Det är negativt för individen och för hela arbetslivet. Olika arbetserfarenheter leder till en god överblick, en big picture. På det sätter få du många fler verktyg till förfogande som gör att du också vågar ta risker. De flesta av mina fem jobb jag haft har jag inte kunnat när jag börjat, säger Robert Sonck.

Längtan till fosterlandet är stark, men för tillfället är läget i Finland ändå inte sådant att det skulle locka paret tillbaka på heltid i första hand. Skatterna är höga, arbetsmöjligheterna för tillfället begränsade.

– Men Finland är hemma och kommer alltid att vara hemma, säger Mikaela Sonck.

att det för tillfället ligger många tunga stenar på Finlandsvägen. I egenskap av analytiker har han funderat mycket över vad det är som bidragit till denna ekonomiska svacka.

– Vi är alltför konservativa och borde bli bättre på att förnya och förändra oss inom företagen, men också inom samhället i stort. Om vi vill vara ett land som utvecklas samhällsekonomiskt måste vi lära oss att göra snabbare förändringar och våga ta risker. Om vi gjort något bra ett år så förändras vi inte. Då är vi inte bäst längre nästa år, säger han.

Det klassiska exemplet med Nokia kommer upp.

– I dag är det tekniska kunskandet stabiliserat och inget problem. Hemligheten ligger nu i att utveckla ett nyskapade innehåll och möta kundernas behov. Där har vi sackat efter.

Kan vi göra någonting för att komma igen?

– Vi måste våga tänka i nya banor och söka kunskap från helt olika ställen. Det här gäller också inom politiken och regeringen. Våga välja till exempel en teknokrat som kanske varit en finanschef i ett internationellt bolag framför en person som står i tur

gen dricka vatten direkt ur källorna i Finland? undrade danskarna. Ja, blev svaret. Mikaela får något drömskt i blicken.

– Man börjar älska Finland ju mer man än borta. Det är som människorna skulle vara med rejäla här.

– Man kan lita på människorna som är mera rakt på sak, säger Robert Sonck.

De nämner också den höga arbetsmoralen och den finlands-svenska ankdammen som inte alls bara är av ondo. Allt detta hittas på pluskontot. Men Robert Sonck som dagligen arbetar med ekonomiska frågor utifrån ett internationellt perspektiv, kan se

Dramaten eftersom vi inte vill planera vårt liv så långt på förhand.

Lättare som utlänning i London

Paret Sonck är efter en intensiv pratstund som går i många olika riktningar beredda att göra en konklusion. På många sätt var det lättare att vara utlänning i London än i Stockholm där integreringen av utlänningar inte alltid lyckats på bästa sätt.

Lite längtar paret tillbaka till Köpenhamn. Där kunde man ofta stöta på ett genuint intresse för Finland, ett land som för vissa danskar tedde sig som en Edens lustgård. Kan man verkli-

fram en spontan idé utan att ha förankrat det med sin närmsta chef innan mötet.

– Då kan man få en knäpp på näsan, vilket jag har fått. Det är demokratiskt, men samtidigt mera hierarkiskt.

I London var spontaniteten på många sätt större. Allt behövdes inte planeras månader i förväg. Mikaelas höstkalender är redan fullbokad med middagar, fika, brunchmöten.

– På vägen till tunnelbanan kunde man ta sig ett litet glas för att tala av sig efter arbetsdagen. Det fanns alltid biljetter till konserter och teatrar. Här i Stockholm får vi ofta dåliga platser på

mark och Sverige, tycker sig paret Sonck hitta sitt hemland någonstans mittemellan.

Det finns också andra saker än kontorstiderna som skiljer sig i arbetskulturen mellan de nordiska länderna.

– I Sverige är det konsensus att alla alltid skall vara överens, säger Mikaela Sonck.

Då man skall byta bakgrundsbild på bolagets Facebooksida är det inget man gör i en handvändning. Det kan föranleda ett långt möte. Alla skall helst vara överens om bilden. Bortkastade resurser, kan Mikaela Sonck tycka. Likaså är det inte alltid välkommet att på ett stormöte kasta

PARADMEDIA

TEXT: CECILIA MCMULLEN

Skriv ditt liv med Maria Sundblom Lindberg

Under våren 2015 kommer De Ungas Akademi att arrangera en skrivkurs som Maria Sundblom Lindberg håller för 20–30-åriga kvinnor. Gruppen tar sig an skrivandet med familjeterapeutiska metoder för att komma åt minnen, känslor och tankar att skriva vidare på. Gruppen tar upp ämnen som mamma, pappa, syskon, kärleksrelationer, vänskap och den egna identiteten. Men skribenterna får förstås skriva om sådant som engagerar dem utöver detta också.

HÄR UNDER svarar skrivgruppsledaren Maria på några frågor som beskriver kursen, familjeterapin, tidsandan och skrivandet som motstånd.

Varför Familjeterapi? Hur kom du in på den banan, vari ligger det intressanta?

Familjeterapi har alltid intresserat mig. Jag har under olika livsskeden själv gått i familjeterapi och jag har studerat psykologi så

när jag såg annonsen för utbildningen kände jag direkt att det här vill jag göra. Jag hade vid det skedet tvillingar på 9 månader, en 3-åring och två flickor i lågstadiet så det var kanske inte det bästa upplägget för att börja studera vid sidan av jobbet men min fina man tog ett större lass och jag var otroligt ivrig på att börja knäcka koderna till modernt familjeliv och samtidigt göra nytta.

Det häftiga med familjeterapi är att man med ganska enkla medel kan få familjer och par att hitta tillbaka till rätt spår. Familjeterapi är verkligen ingen Freuds soffa utan det är att jobba intensivt och målinriktat på verkstads-golvet.

Du har lett skrivgrupper för mogna män, för vuxna kvinnor och denna grupp är riktad till kvinnor mellan 20 och 30. Varför ska grupperna vara enhetliga? Vad vinner man på det? Finns det en risk att man förlorar något?

Grupperna kan vara både och. Nu är ju De Ungas Akademi för unga, så därför blir det inte så mycket att dela över generationsgränserna denna gång men istället finns kanske mera gemensamma och just nu erfarna händelser

och problem att dela. Inget är bättre eller sämre. Det blir bara lite olika beroende på om deltagarna är av samma kön eller inte, i samma ålder eller inte, i samma livssituation eller inte... Men att skriva i grupp är magiskt och att ha ett schema för sitt skrivande tvingar ju en att tänka till och att äntligen få sitt liv berättat! Det här är inte terapi men det är terapeutiskt att fokusera och formulera.

Intresset för skrivandet av självet och det egna livet har fått ett rejält uppsving under de senaste åren. Hur ser du på detta, vad säger det till exempel om vårt samhälle och den rådande tidsandan?

Jag skulle inte vilja se det som ett I, ME and MYSELF-intresse utan mera med viljan att ta itu med sitt liv, analysera sin bakgrund och hur den påverkat var man är nu men samtidigt formulera vart man vill och vem man är innerst inne. Om det finns ett innerst inne... är lite tveksam till det. Tror åtminstone att det innersta är i ständig rörelse och förändras med tiden.

DUA ser skrivandet som en möjlighet till aktivism, till motstånd och som ett sätt att förändra och förbättra världen. Håller du med om denna vinkling och definition?

Om du inte kan formulera för dig själv vem du är och vad du upplever som viktigt är det också svårare att övertyga och motivera andra. Vi måste alltid börja med oss själva och vara aktivister, motstånd och förändrare av vårt eget sätt att fungera innan vi går ut och kräver det av andra. Vi måste också analysera våra motiv och hitta vår drivkraft.

Detta är ett livsprojekt som aldrig blir färdigt men som blir färdigare om vi t.ex. skriver om det och delar våra upplevelser med andra. Det snabbar på vårt mognande och det är fantastiskt skönt.

Skriv ditt liv!

- Om du tycker om att skriva och att dela liv med andra så går det faktiskt bra att göra det samtidigt. Med familjeterapeutiska metoder hittar vi till ord och känslor som kan bli dagböcker, romaner, bloggar eller bara text för vår egen skull. Man ska skriva sitt liv för att ord nästan alltid befriar och för att bokstäverna ofta gör oss själva tydligare. I svåra livsskeden vaknar nästan alltid det förflutna och då kan det vara bra att ha tänkt och känt igenom barndom och ungdomstid. Att göra det tillsammans gör vägen lättare att gå.
- Maria Sundblom Lindberg, familjeterapeut och skribent, leder gruppen genom den resa som det personliga skrivandet ofta är. Gruppen träffas 10 gånger, varannan vecka, på G18 under våren 2015 och 10 nyfikna skribenter ryms med.
- Kursen är för kvinnor, flickor och brudar mellan 20-30 år. Träffarna hålls på Georgsgatan 18, rum 206, tredje våningen, klockan 16.00–18.00
- Datum: 21.1.2015, 28.1.2015, 11.2.2015, 25.2.2015, 11.3.2015, 25.3.2015, 8.4.2015, 22.4.2015, 6.5.2015, 20.5.2015
- Pris: 100 euro för 10 träffar (Möjligt att betala i två rater)
- Kurshelheten förverkligas med hjälp av stöd från Svenska Kulturfonden och SFV Bildning. För anmälningar och information kontakta **Cecilia McMullen**: ceciliamcmullen@sfv.fi
- Sista anmälningsdag 19.12.2014. Först till kvarn!

Läsombuden hjälper med läsning

Läsombud och frivilliga högläsare kan bra använda lättlästa böcker. I höst har nya finlandssvenska LL-böcker kommit ut – både omarbetade böcker, men också originalverk skrivna direkt på lättläst, berättar **JOHANNA VON RUTENBERG** i LL-biblioteket på Nordenskiöldsgatan i Helsingfors

Också den som själv har svårt att läsa skall ha rätt till böcker, nyheter och information. Läsning inom omsorgen höjer livskvaliteten och ger många positiva effekter. För att läsningen ska bli en självklar, regelbunden och bestående del av omsorgen behövs läsombud.

ETT LÄSOMBUD är någon som ställer upp som högläsare för en person som inte kan läsa, eller har svårt att klara av läsningen själv på grund av olika nedsatta förmågor. Termen används inom omsorgen för de som har läsning som en av sina arbetsuppgifter, de som arbetar frivilligt med samma sak kallas

frivilliga högläsare. Det berättar **Johanna von Rutenberg**, som leder LL-Centers läsombudsprojekt, och som utarbetat en handbok för läsombud.

– Grundidén är att göra det som vi alla är vana vid – böcker, tidningar och information – tillgängligt även för de som har svårigheter med att läsa. Orsaken

kan vara en utvecklingsstörning, en minnessjukdom eller helt enkelt hög ålder som gör det svårt att orka själv, berättar Rutenberg.

Idén kommer från Sverige, där man redan i över tjugo år utbildat läsombud i vården. I tillägg har man där börjat utbilda frivilliga högläsare och skapa nätverk för dem.

– Läsning är en rättighet, och vi som läser obehindrat tänker sällan på hur mycket vi läser varje dag för att klara vår vardag och vårt jobb, eller orientera oss i samhället. Kan man inte ta del

av texter hamnar man fort i ett utanförskap, säger Rutenberg.

Högläsning är enligt Rutenberg dessutom ett mycket förmanligt och enkelt sätt att skapa positiva effekter och en meningsfull vardag i vården. Det behövs ingen dyr utrustning eller krångliga arrangemang. Deltagarna kan välja om de vill delta passivt och bara lyssna, eller vara aktivare i en diskussion.

– Läsning är avslappnande och skapar gemenskap och delaktighet. Läsningen kan vara ett verktyg att lugna ner oroliga stämningar och bearbeta känslor, som kanske annars är svåra att tala om. Läsning skapar diskussioner och aktiverar tankeverksamheten.

Rutenberg berättar att erfarenheterna från aktuella läsombudsprojekt varit mycket positiva, på alla sidor.

– Läsandet emotses stort av de som får lyssna, men också läsombuden berättar om positiva personliga upplevelser. Deras eget välbefinnande har förbättrats av lässtunderna, då de får sitta en stund, ”och föra ut dem på en resa”, som ett läsombud beskriver saken.

Givande för alla parter

Att vara läsombud är alltså givande för båda parter, men inte krävligt för läsombuden.

– I ett läsombuds uppgifter hör att ordna regelbundna lässtunder och se till att det kontinuerligt finns lämpligt läsbart på boendet eller dagverksamheten. Läsombudet samarbetar också med det lokala biblioteket, och tar reda på vad det finns för lättlästa böcker och annat lättläst material.

Det finns inga egentliga regler: läsningen kan ske enskilt eller i grupp, och vara både planerad och spontan. Myndighetsbrev eller annan personlig kommunikation läses förstås enskilt. Men det är viktigt att läsning på något

sätt finns inskrivet i planerna och i veckoschemat.

– Tänker man att läsningen skall ske sedan ”då allt annat är gjort” blir det oftast inte av. Här är det jätteviktigt att enhetschefer och andra beslutsfattare stöder läsombuden. Det är enhetsledarnas som skall skapa förutsättningarna för att läsombuden skall kunna sköta uppdraget, genom att sätta högläsning på schemat och signalera att läsning hör till den normala verksamheten.

Tips och råd finns att få

Alla kan i princip bli bra högläsare, och LL-Centers handbok ger bra tips till dem som inte är vana högläsare från förr.

– Ett viktigt tips är att låta läsningen utmytna i annan verksamhet. Läsning är ju en stor inspirationskälla, så varför inte göra en utfärd eller ett besök till en plats man läst om. Eller varva med sång och pausgymnastik, eller börja skriva ner egna berättelser.

Man kan som läsombud också hjälpa de som kan läsa själva att hitta lämpliga böcker och tidningar, och beställa böcker från biblioteket, eller berätta om lättlästa böcker för dem som kan ha nytta av dem. Det finns två sorters lättlästa böcker: de där utgångspunkten är ”riktiga” böcker, där språket och stilen anpassats för dem som har svårt att ta sig an och förstå vanliga texter, eller så böcker som från början skrivits lättlästa. För båda gäller att man undviker svåra ord och krångliga meningar. I höst har Lärums-förlaget gett ut fyra nya lättlästa finlandssvenska böcker: *Tårar, kärlek*, efterberättad av **Birgitta Boucht**, *Där vi en gång gått* av **Kjell Westö**, återberättad av **Peter Sandström**, *Tusenblad* av **Birgitta Boucht**, återberättad av **Jolin Slotte** samt *Orgelbyggaren* av **Robert Åsbacka**, återberättad av **Bosse Hellsten**.

LL-Center producerar och främjar lättläst på svenska i Finland. Målgrupper är alla som kan ha nytta av lättläst, till exempel på grund av inlärningssvårigheter, minnessjukdomar, afasi, dyslexi eller ett annat modersmål. Förutom läsombud och högläsare jobbar LL-Center med nyhetstidningen LL-Bladet, lättläst samhällsinformation och lättläst skönlitteratur. LL-Center verkar inom FDUV.

Projektet Läsombud-Lukutuki

- Sprider läsombudsverksamheten i Svenskfinland genom att utbilda läsombud bland personal inom handikapp- och äldreomsorgen.
- Utbildar frivilliga högläsare.
- Initierar, inspirerar och stöder lokala nätverk för läsombud och frivilliga högläsare.
- Påbörjar spridningen av läsombud på finskspråkiga enheter i samarbete med Selkokeskus.
- Finansieras av RAY och pågår 2013-2015.
- Det nuvarande projektet föregicks av Läsombud i Svenskfinland, även det finansierat av RAY, och som avslutades år 2013. Då utbildades 40 läsombud, och man provade på läsning med läsombud i 25 enheter inom äldre- och handikappomsorgen i Svenskfinland. I projektet, som blev modell för liknande verksamhet på finska sidan, deltog Kärkulla samkommun, Folkhälsans förbund, Närpes stad, Vörå kommun och tre DUV-föreningar.

TEXT & FOTO: LARS SJÖBLOM

Språksamarbete inom yrkesutbildningen

Åbo Yrkesinstituts hotell- och restauranglinje arbetar på ett projekt med Ålands yrkesskola och Stockholm. Målet är ett samarbete mellan språkgränserna.

DET ÄR en brådskande dag för lärarna och eleverna vid hotell- och restauranglinjen vid Åbo yrkesinstitutet, belägen på Lemminkäinenengatan i Kuppis i ett av institutets åtta skolhus. Flera grupper från olika högstudier besöker institutet, och eleverna presenterar sina utbildningar. Kockeleverna bjuder på mat, medan servitörelleverna serverar drycker åt gästerna. Eleverna, som på dagen praktiserar på övningsrestaurangen, räknar med att behöva laga mycket mat åt gästerna.

De elever som kommer att välja hotell- och restauranglinjen kan få en möjlighet att delta i ett projekt som görs med likadana linjer från Åland och Stockholm. **Katri Granö**, lärare i svenska på linjen, deltar aktivt med att få projektet igång. Först gällde det att söka pengar till projektet. Svenska folkskolan vännar lediganslog stipendier, och institutet passade på att söka bidrag – vilket de fick.

– SFV:s kriterier passade oss perfekt, berättar Granö.

Åbo Yrkesinstituts lektor i svenska, **KATRI GRANÖ**, tar emot i lärarrummet.

Läraren **MARIA LUNDSTRÖM** presenterar dagens uppgifter.

Projektet heter ”Upplevelsereisa genom tre skärgårdar” – vilket innebär skärgårdarna i Åbo, Åland och Stockholm. Orterna har egna delprojekt, men huvudsyftet är detsamma; man vill skapa ett nytt produktpaket via nuvarande turistattraktioner samt skapa egna. Dessutom vill man öka intresset för skärgård bland ungdomar. De genomför projektet genom att ordna träffar i varje ort.

Första träffen arrangerades i maj på Åland, där eleverna fick bekanta sig med yrkesskolan i Mariehamn och pröva på lokala aktiviteter. Den andra träffen var i Stockholm, där man bekantade sig med Stockholms skärgård.

Institutet planerar nu för träffen i Åbo i mars, där de har tänkt presentera Åbolands skärgård. Då kan man utnyttja de kontakter som knöts vid besöket på Axxells yrkesinstitut tidigare i höst då hotellreceptionisterna på andra årskursen gjorde en exkursion till Pargas och Nagu. Tack vare det samarbetet har man nya idéer om att genomföra träffen. Lärarna vid yrkesinstitutet gjorde en utvärdering om utfärden/exkursionen till Åboland, och många elever tyckte att det var positivt att besöka Axxell. Många elever tycker också om att få chansen att prata svenska.

Elever på servitörlinjen presenterar sig för niondeklassarna.

Eleverna på kocklinjen förbereder mat till gästerna.

Varje skola har sina elevrepresentanter i projektet. Från Åbo yrkesinstitutet deltar tre elever, likaså från Åland. Stockholm bidrar med fyra personer. Målet är att också de elever som inte är med ska vara aktiva, och delta i planeringen av projektet, men det är elevrepresentanterna som bär huvudansvaret.

– Som belöning får de en valbar kurs som studiepoäng, tillägger Granö.

Hon hoppas att projektet gynnar svenska undervisningen på institutet. Intresset för det svenska språket är svalt bland eleverna. Den nya läroplanen har godkänts, men fortfarande är det oklart vad det kommer att innebära för institutet. Kommunerna har en ganska stor frihet att arrangera språkundervisning, och Åbo stads nedskärningar ger huvudbry. Eleverna läser inte lika mycket språk som i högsta-

diet, utan tyngdpunkten är på de praktiska kurserna.

– Jag hoppas att det inte innebär en minskning av de allmänbildande kurserna, säger Granö.

Projektet kommer att vara klart under maj 2015, då resultatet kommer att presenteras. Utvärderingen genomförs efter detta, och då diskuterar man om den fortsatta verksamheten. Samarbetet kommer eventuellt att fortsätta – i form av ett nytt projekt.

De niondeklassarna som idag besöker skolan funderar givetvis på studierna efter högstadiet. Några har säkert funderat på ett yrke i hotell- och restaurangbranschen. Om de väljer Åbo yrkesinstitut, kommer de eventuellt att få vara med i ett likadant projekt.

Ordet arkiv manar kanske hos vissa fram en bild av dammiga källare och metervis med mappar som ingen någonsin tittar i. Lena Karhu, arkivchef på Svenska centralarkivet, berättar att arkivering förstås handlar om mycket mer än det. Hon påminner om hur viktiga arkiven är för vår identitet.

Arkivering gäller alla

Arkivchef **LENA KARHU** visar upp en del av materialet som Svenska centralarkivet tog emot från Helsingfors Marthaförening. Här är det bilder från klädvalkadena som ordnades på 1930-talet för att samla in pengartill till en egen samlingslokal – det som idag är kansli lokalerna och mötesrummen Hemvrån på Simonsgatan i Helsingfors..

NÄR DET gäller arkiv kan man se på dem från många sidor. Enligt Lena Karhu kan de förstås emellanåt spela en direkt juridisk roll, då man till exempel vill ta reda på vad som sagts eller beslutats i någon fråga, men de är ju även oumbärliga för vår historieskrivning, och speciellt viktiga för en minoritet. Förutsättningen för att en minoritet skall kunna känna en gemenskap är ju att man vet varifrån man kommer och vad som format oss till det vi är idag.

Svenska centralarkivet hör till gruppen finländska privatarkiv som samlar in handlingar från organisationer och privatpersoner och ställer dem till forskarnas förfogande. Privatarkiven är mycket viktiga komplement till myndighetsarkiven när det gäl-

ler att vidga synen på det finländska samhället.

– Myndighetsarkiven tenderar inte att spara det som vi i efterhand kanske tycker är det intressantaste med vår mänskliga tillvaro. För det behövs medborgarorganisationernas och föreningarnas arkiv, och även privatpersoners arkiv.

Arkivet mottar årligen nya arkiv, senast tog man emot Svenska kamratförbundet vid Statsjärnvägar r.f.s cirka fyra och en halv hyllmeter. Förra sommaren tog arkivet emot Arbetets Vänner Huvudföreningens arkiv. Sammanlagt uppgår Svenska centralarkivets samlingar till cirka 800 hyllmeter.

En ständig utmaning är att många arkiv som överlämnas är osorterade, och ibland har förvrat på mindre optimala platser.

– Vi gör en ordentlig sortering och katalogisering. Det är enda sättet att göra ett arkiv tillgängligt för forskare och andra, som inte har tid att till exempel bläddra igenom högar med osorterade papper.

Digitalt material stor utmaning

Trots att vi redan jobbat med datorer i närmare trettio år är den största arkiveringsutmaningen behandlingen av dagens digitala material, berättar Lena Karhu.

– Det positiva är att det är mycket lätt att spara material i elektronisk form, men där tar det positiva tyvärr slut.

Visst kan man enligt Karhu hävda att datorn sparar allt och att ett slag arkiv därmed uppstår, men filer på en hårddisk eller en CD-skiva är inte ett arkiv i riktigt bemärkelse. Ett riktigt arkiv har även utförlig och relevant metadata – d.v.s. data om data.

– Det gäller förstås både för digitalt material och traditionellt pappersmaterial. Ett foto utan information om när det är taget och vem som finns på bilden blir oftast värdelöst på en generation. Samma gäller videospelningar och ljudupptagningar.

Och för trovärdighetens skull måste ett riktigt arkiv också kunna garantera att en digital handling (eller en kopia av ett pappersoriginal) inte kan ändras eller för-

Arkivchef **LENA KARHU** och byråsekreterare Helena Kajander bland Svenska centralarkivets 800 hyllmeter. Arkivet är öppet för forskare, och betjänar cirka 200 kontakter per år.

Helsingforsmarthornas klädkavalkad på 1930-talet. Ur Svenska centralarkivets Martha-arkiv.

falskas, och att systemen är valda så att informationen inte försämraras under den digitala lagringen.

– De här frågorna har sysselsatt arkiven runtom hela världen redan länge, så standarderna är nu bra. Samtidigt har man insett hur viktigt det är att arkiven digitaliserar och öppnar sitt material, så därför finns det även öppna standarder för att arkivmaterial beskrivs så att det samtidigt går att söka med ett sökord i flera arkiv i olika länder, trots att arkiven kan vara på flera olika språk.

Vad skall man spara?

Den som skapar material på en arbetsplats står förstas alltid inför samma dilemma, oberoende om materialet är på papper eller digitalt: Vad lönar det sig att spara med tanke på arkivering? Grundregeln är ändå ganska enkel: spara den egna organisationens handlingar, inte andra organisationers cirkulär och utskick. Spara protokoll med underteckningar i original. Spara egna trycksaker, affischer etc. Spara lönekort, kassaböcker, och övrig dokumentation som fotografier, inspelningar, videonuttar. Det vill säga allt det som på ett mångsidigt sätt berättar om

verksamheten. Och se till att det inte försvinner. Speciellt det digitala är mycket sårbart då tekniken fallerar.

– Även om man inte gjort en arkiveringsplan eller skapat ett riktigt arkiv är det skäl att se till att det digitala materialet hålls läsbart. Säkerhetskopiera hela tiden, och flytta över material på nyare lagringssystem.

Karhu påminner om att inget lagringsmedium tillsvidare är evigt. De så kallade arkivbeständiga CD- och DVD-skivorna håller som bästa i cirka hundra år, men då uppstår frågan: finns det en maskin som kan läsa dem om hundra år? De här skivorna är fortfarande vanliga, men andra populära system som även användes för säkerhetskopiering på 1980- och 1990-talen är nu försvunna. Vem hittar en Zip- eller SyQuest-station längre? Eller om man har kvar stationen, kan man hitta en dator med den SCSI-anlutning de använde?

– Lika brådskande gäller det här gamla video- eller audiokassettsystem. Deras fysiska hållbarhet är oftast ganska begränsad, och för många format som var populära på 1980- och 1990-talet är det redan svårt att hitta spelare.

Gör ett avtal om slutarkivering

Lena Karhus tips till organisationerna och föreningarna är:

- Gör ett avtal med ett arkiv om slutarkivering.
- Gör upp en ordentlig arkiveringsplan med arkivarien; vad skall arkiveras på papper, vad elektroniskt, och på vilket sätt.
- Se till att planen verkställs bland arbetstagarerna.
- Se dessutom till att arbetstagarernas datorer säkerhetskopieras kontinuerligt, så det inte finns risk att viktig information aldrig når slutarkivet.
- Se till att säkerhetskopieringen utvecklas kontinuerligt, så att man inte en vacker dag står där med en hög skivor eller kassetter som ingen maskin kan läsa.
- Har man inte tid eller resurser att göra ett slutarkiveringsavtal borde man åtminstone göra upp en arkiveringsplan.
- – Man kan bra kontakta till exempel oss för att göra upp en arkiveringsplan. Eller börja med att beställa vår korta arkiveringsguide.

www.svenskcentralarkivet.fi

Thomas Rosenberg är skriftställare i frågor som gäller finlandssvenskhet och kultur. Han erhöll SFV:s folkbildningsmedalj år 2014

Thomas

ROSENBERG

Pakkoklubben – roligsvenska i Lovisa

TVÅSPRÅKIGHETEN I Finland framställs ofta som ett trumkort. Och visst är den en tillgång, på många sätt. Men den kan också vara väldigt jobbig (fast man inte får säga det högt), t.ex. i form av översättningar som både kostar och tar tid.

JOBBIGAST ÄR ändå de starka känslor som är inblandade, på bägge hållen. Mellan språken uppstår ofta friktion, hur generösa vi än försöker vara. Svenskspråkiga känner sig kränkta över att bli överkörda och bortglömda, medan finskspråkiga upplever att vi svenskar isolerar oss, och inte släpper in dem i våra svenska rum. Den svenska man som finskspråkig har lärt sig har sedan länge förtvinnat, i brist på användning. Och när man tar modet till sig, och försöker använda den, slår vi svenskar omedelbart om till finska.

DESTO BÄTTRE därför att klimatet småningom håller på att ändra. Ett exempel är Pakkoklubben i Lovisa, en konversationskurs i svenska för finskspråkiga jag har förmånen att leda, och som redan är inne på femte året. Ett forum där ingen visar sura miner.

INITIATIVET TOGS av tidningen Östra Nylands dåvarande chefredaktör Camilla Berggren. Konceptet är enkelt: vi träffas regelbundet en gång i veckan och talar enbart svenska, helt utan läroplan, läxor och läromedel. Det fungerar såpass bra att kursdeltagarna också sinsemellan pratar svenska så fort de kommit in genom dörren. Ja, somliga pratar svenska med varandra också på "fritiden".

IBÖRJAN samlades vi på Östis redaktion, varje torsdag, men sedan några år fungerar gruppen som en kurs inom Lovisa medborgarinstitut, fort-

sättningsvis varje torsdag. Den har sammanlagt haft 30 deltagare, av vilka några hängt med från början. Kärntruppen består av ett femtontal personer, och antalet deltagare per gång är cirka 7–10. De flesta är kvinnor (för så är det i bildningsbranschen), och nästan alla nyinflyttade (för så är det glädjande nog i dagens Lovisa; de nya och mestadels finskspråkiga invånarna är väldigt intresserade av ortens historia och kultur, inklusive det svenska språket).

TANKEN HAR hela tiden varit att skapa en så otvungen och chosofri stämning som möjligt, och bjuda på den trevlighet vi sägs vara så bra på. Och visst; vi skrattar ofta och högljutt, vilket börjar vara känt ute på stan. Deltagarna pratar om allt mellan himmel och jord – eller sitter tysta och följer med, om man föredrar det. Så gör många finnar gärna, åtminstone till en början. Men det räcker sällan länge innan rädslan släpper. Och det är allra viktigast: att komma ifrån rädslan för att göra bort sig.

DESTO HÄRLIGARE då proppen går ur, och man inser att det inte var så farligt! De passiva kunskaperna är oftast avsevärda, det gäller bara att locka fram dem. Då kvittar det om man gör fel ibland. Det går bättre och bättre ändå, av sig själv (och jag rättar mycket sällan). Vem har sagt att man måste tala perfekt? En av de största orsakerna till de traumatiska relationerna mellan språkgrupperna är att vi inte får göra fel, varken på svenska eller finska. En tvångstanke med djupa rötter i nationens historia.

PAKKOKLUBBEN (ETT namn deltagarna själva har gett, och snabbt blivit dess självironiska signum) är bara en liten skärva i arbetet för att bli kvitt dessa traumor. Men ett meningsfullt sådant. Och väldigt roligt.

Celebert besök vid SFV:s brashörna: **MARK LEVENGOOD** med SFV-biograförfattaren **HENRIK HULDÉN**. Foto Rabbe Sandelin.

Skådespelaren **RIKO EKLUNDH** bekantar sig med SFV:s senaste biografi, över Algoth Niska. Foto Rabbe Sandelin.

CECIL HAGELSTAM förevisar sina skatter. Foto Benita Ahlnäs.

TEXT: BENITA AHLNÄS

Bland 2000 journalister på Bokmässan i Helsingfors

Två tusen journalister var ackrediterade till årets bokmessa i Helsingfors mässcentrum. Pressvärdinnan Arja Pitkänen har som uppgift att ta hand om journalister som flockas i pressrummet där trängseln är påtaglig. Hon har en arbetserfarenhet på över tjugofem år och vet hur journalisterna vill ha det.

KAFFE ELLER té med kex serveras samtidigt som journalisterna kämpar om de få läsbara skåpen.

– Det borde finnas mera skåp, konstaterar Arja, som gärna talar svenska. Det samma gäller tyvärr inte för finlandssvenska journa-

listerna överlag, som tycks föredra att kommunicera på finska med pressvärdinnan. En som däremot konsekvent talar svenska med henne är en estnisk journalist.

Efter trängseln i pressrummet gäller det att orientera sig bland det massiva utbudet bland dry-

ga trehundra utställare och över sjuhundra programnummer. Det svenskspråkiga utbudet på *Edith Södergran-* och *Totti scenen* och i Hufvudstadsbladets monter uppgår till dryga hundra program. Bokmässan är utan tvivel årets största litterära evenemang.

Hur ska man hitta i djungeln och vad ska man plocka för sig från det dignande smörgåsbordet? Programchefen **Stig-Björn Nyberg** rekommenderar ett ingående studium av mässtidningen *Kirja-Boken*. Här ingår hela ▶

JAN NÄLS har skrivit SFV:s biografi över smugglarkungen, fotbollsstjärnan och välgöraren Algoth Niska. Här intervjuas han på Totti-scenen av **PEIK HENRICHSSON**. Foto Rabbe Sandelin.

Mässtdags igen, konstaterar programchefen **STIG-BJÖRN NYBERG** flankerad av dito **AGNETA RAHIKAINEN** från Svenska litteratursällskapet och intervjuaren **ANNIKA HÄLLSTEN**. Foto Benita Ahlnäs.

Bland SFV:s mässvärdar återfanns på bokmässans inledande dag **STELLA MATTSSON** och **RABBE SANDELIN**. Foto Benita Ahlnäs.

THOMAS ROSENBERG, längst till vänster i sällskapet med skoleleverna **DANIEL SJÖBLOM** och **JOONAS ANDREASEN** och jägarna **SAMUEL ROSAS** och **DAVID HAATAJA** från Nylands brigad. Foto Benita Ahlnäs.

Fotojournalisten **NIKLAS MELTIO** samtalar i SFV-montern med SFV:s kanslichef **JOHAN AURA**. 1,5-åriga **BENYAM CEDERBERG** har ännu inte hittat något spännande att läsa bland SFV:s sortiment. Foto Rabbe Sandelin.

SFV:s biografi om Claës Cedercreutz fick även en finsk utgåva på Litorale. Här intervjuas författaren **HENRIK HULDÉN** av **BABA LYBECK** på Eino Leino-scenen. Foto Rabbe Sandelin.

FILIPPA HELLA från Borgå botaniserar i mässtidningen *Kirja-Boken*. Foto Benita Ahlnäs.

ARJA PITKÄNEN har 25-års erfarenhet som pressvärdinna. Foto Benita Ahlnäs.

LARS HULDÉN berättade om Finlandssvenska bebyggelsenamn som nu finns i digital utgåva. Foto Benita Ahlnäs.

► programmet med en alfabetisk förteckning över de uppträdande med tidsangivelse och koordinator för arenorna. De senare finns på en nummerad plankarta som ingår i tidningen. Lätt som en plätt, resonerar man, på jakt efter Svenska folkskolans vänners avdelning utmärkt som 6k94. Här möts man av två av SFV:s mäsavårdar: **Rabbe Sandelin** och **Stella Mattsson**. På avdelningen finns SFV:s senaste (och tidigare) biografiböcker samt andra SFV-böcker till salu – och annat godis som *Svenskbygden* och karameller. De sistnämnda har god åtgång bland skoleleverna med näsa för det goda. **Filippa Hella** kulturarbetare från Borgå, med mässtidningen i högsta hugg har slagit sig ner i en av SFV:s inbjudande fåtöljer. Hon berättar om sitt ak-

tuella bokprojekt som ska handla om författaren och skulptören **Ville Vallgren**.

Mittmot ”vännerna” finns tidskriftsmontern med **Thomas Rosenberg** som prefekt. Här blir det stopp för en intervju med **Daniel Sjöblom** och **Joonas Andreasen** från Degerö lågstadieskola och jägarna **Samuel Rosas** och **David Haataja** på kommendering från Nylands brigad. Daniel och Joonas tar en snabbt ur villfarelsen att skoleleverna kommer till mässan bara för att äta karameller. De har fått seriösa uppgifter av sin lärare **Susanne Pessi**. Det handlar om att föreslå en bilderbok, en faktabok och en lyriksamling. Eleverna ska också referera något av de litterära programmen och ange en tidskrift som intresserar dem.

Programmet blir **Catarina Wolff-Brandts** presentation av sin bok *Johanssons och dyngbagarna*. *Fanbäraren* är den tidskrift som pojkarna väljer för att den är spännande samtidigt som de har möjlighet att komma till tals med de utkommenderade jägarna Samuel och David.

Antikvariaten upptar en hel avdelning på mässan. Det berättas att förlagen på grund av lagerkostnader tar till drastiska åtgärder, som att förstöra äldre litteratur. Det betyder att böckernas livslängd är kort och att begärlig litteratur räddas av antikvariaten. **Cecil Hagelstam** berättar att **Tove Jansson** är en het vara i hans butik. Han har lyckats komma över handskrivna manuskript, sällsynta spel och böcker med kändisdedikationer samt

unika tidskrifter som *Lucifer*. Cecil som är biolog till utbildningen säger sig läsa allt mellan himmel och jord.

– Men jag köper ingen dussinvara, svarar han frankt *Svenskbygdens* utsända som ser en möjlighet att bli av med barlasten i sitt hembibliotek. I undantagsfall kan något filosofiskt eller arkitekturiskt verk falla honom på läppen.

Lars Huldéns Finlandssvenska bebyggelsenamn finns nu i en digital utgåva med Svenska litteratursällskapet i Finland som utgivare. Det är en uppdaterad version av boken med samma namn från år 2001. Skriv bebyggelsenamn.sls.fi och kolla bland 3000 svenska ortnamn i Finland! Nätutgåvan står kostnadsfritt till allmänhetens disposition.

Och vad händer efter bokmässan? Rabbe Sandelin interfolierad av **Agneta Rahikainen** och Stig-Björn Nyberg talar om trötta och ömma fötter. Ett varmt fotbad med någon förfriskning i glaset är det som gäller i väntan på nästa års bokmessa som går av stapeln 22–25 oktober 2015.

Erik Axel Karlfeldt

En död Nobelpristagare?

DET HAR i år förflutit 150 år sedan Erik Axel Karlfeldts födelse. Han tilldelades Nobelpriset i litteratur 1931. Redan 1918 blev han erbjuden Nobelpriset, men avböjde med hänsyn till sin ställning som medlem av Svenska Akademien och dess ständiga sekreterare. I det litterära Nobelprisets historia intar Karlfeldts pris en säregen plats. Priset utdelades efter hans död och ingen motivering angavs. Det hette kort och gott "Erik Axel Karlfeldts diktning". Prissumman tillföll hans dödsbo. Stadgarna tillåter inte längre att priset går till en avliden person, så på den punkten fortsätter Karlfeldt att vara unik.

Erik Axel Karlfeldt gäcker mig. Jag har känt honom hela

mitt liv, men han byter ofta gestalt. Som barn mötte jag den Karlfeldt min mor förmedlade genom dikterna hon valde att läsa högt: *Fäderna*, som vårdat och älskat sitt ärvda pund, de som inte kände till träljänst och inte förstod krus. Han var den storvulna manhaftiga, självmedvetna odalmannen, som sjöng så vekt och innerligt om *Jungfru Maria*. Vackrare dikt hade jag väl aldrig hört:

*Hon är en liten kulla med mandelblommans hy,
ja som mandelblom och nyponblom långt bort från väg och by,
där aldrig det dammar och vandras.*

Lekfullt och kärleksfullt skrev han om den lilla guddottern:

Del av Tolvmansgården i Karlbo i Dalarna, där **KARLFELDT** föddes och växte upp.

*Lilla lättingen min, lilla tättingen min,
skall hon sova fast klockan går på åtta,
och ser hon inte solen, hur varmt den skinner in
och hur dagen är vacker utan måtta?*

Han var vårens sångare som diktade *Intet är som väntans tider, vårflodsveckor, knoppningstider...*

Ingen besjöng heller hösten så storslaget som han i *Höstens vår*:

*Nu är den stolta vår utsprungnen,
den vår de svaga kalla höst...*

Längtans diktare var den Karlfeldt jag själv hittade som tonåring, då jag älskade de stora känslorna, de dunkla orden och svårmodet:

*Längtan heter min arvedel,
slottet i saknadens dalar.
Sakta ett underligt strängaspel
tonar igenom dess salar.*

Mer personligt och innerligt skriver han i dikten *Sjukdom* om en längtan för längtans skull:

*Det sitter en längtan i bröstet
Jag vet ej var den vill fly.
Knappt är det till människors gröna land,
Och knappt till den blåa sky.*

Jag läste den suggestiva dikten *Sub luna* och mötte en ordmagiker:

*Sub luna morior. Mörk är min grav.
Giv mig åt namnlös torva eller åt vind och hav:
Hvilan i mullen, eller ett skärat stoft,
Fladdrande som min längtan fladdrar mot mänklat loft.*

Kanske var det kärlekslängtan? Jag fick gåshud av att läsa *Dina ögon äro eldar*:

*Vänd dig till mig, vänd dig från mig! Som
en höstkäll låt oss brinna;*

Jussi Björling sjöng *Serenad* i Sibelius tonsättning så som jag föreställde mig Karlfeldts egen röst:

*Dröm om lekande sommarsus,
då stormen kämpar och larmar;
Dröm att i björkarnas gröna hus
Du somnat i mina armar.*

Ett rimmande hembygdsmuseum blev Karlfeldt för mig när jag småningom tröttnade på den absolut felfria rytmen och de högstämt gammaldags orden som borrhade sina rötter ner i ett förflutet som kändes kvävande konservativt. Jag ville läsa modern poesi. Manbarhetskulten och sturigheten förargade mig. Jag tyckte att han både skröt och skylde över, eftersom jag upptäckte hans trassliga kärleksliv och inte kunde smälta att han väntade så länge med att gifta sig med kvinnan som tålmodigt år efter ►

Djursholms slott. **KARLFEJLDT** bodde i en vindskupa på tredje våningen hösten 1893 till våren 1895.

► år skötte hans hem och födde hans barn.

Jag tyckte illa om *Svarte Rudolf*, dikten tillägnad dryckesbrodern Albert Engström. Skulle vi minnas den dikten idag om den inte hölls vid liv av manssångare i en valsmelodi som biter sig fast?

I Karlfeldts mytologiska värld dansar *Fridolin* som en nordisk gud och jag står lika mycket utanför som Karlfeldt gjorde själv i förhållande till det paradisiska Dalarna han beskrev. Karlfeldt är bonden uppryckt med rötterna från sin fädernetorva. Ingenstans hör han riktigt hemma. Det finns en osynlig glasvägg mellan honom och hans fulländade verser.

Högstämt ensam i sitt hus sitter den Karlfeldt jag gång på gång återvänder till. Och jag kan inte förneka att han skriver en mäs-

terlig svenska, en poesi både för folk i allmänhet och för poeter. Han kan sitt hantverk, han är en magisk tonkonstnär. ”Språkets makt är orgel och basun och flöjt och violin, allt vad du vill och kan”, skriver han själv. Inte att undra på att många av hans dikter tonsatts.

Nu kan jag se att det är ångesten och ett desperat behov av tillhörighet som gör honom reaktionär.

När han 1921 köpte Sångsgården i byn Sjugare i Dalarna hade han äntligen hittat hem. Kanske han nu känner att han inte längre behöver vara så storslaget briljant, kan avstå från det retoriska och tillåta sig ett enklare men mera subtilt vardagsspråk. *Första minnet* är en dikt som i sitt formspråk talar direkt till oss i nuet:

Det är långt, långt borta på en väg, det är halt, svart och kalt, det är vind, stark vind. Någon håller min hand och drar mig med, höga träd, det är vind, stark vind. På en stol står en kista, den är liten och vit, Vi går dit, Det är vind, stark vind

Knapphet och precision präglar hans senare dikter och ger den sista diktsamlingen *Hösthorn* en stor ton som sjunger hans längtan till ro. Han har nått fram till en religiös förtröstan som ljuder ren och oförfalskad i hans *Höstpsalm*:

Det är din närhet som gör trygg min stig, att gå i mörkret är att gå med dig.

1929 skriver han den psalmliknande dikten *Psaltare och lyra*.

Den sista versen mynnar ut i en bön:

Giv oss en härd att njuta vid av vårt beskärda bröd. Giv oss ett bröst att luta vid, när glädjen vänds i nöd. Giv oss en tro att sluta vid tryggt i den mörka död.

I sin måhända allra sista dikt, *Vallfart*, tecknar han ett kvinnoporträtt fjärran från all konventionell behagsjuk sentimentalitet. En ensam mor talar till Maria:

Saliga jungfru, du som var moder själv utan man, är det jag födde en synd eller är det som Han?

Jag har nått så långt i mina försök att förstå Karlfeldt att jag förlåter honom alla hans brister och bejakar att han var en stor poet och att han med den tidens sätt att se på Nobelpriset verkligen uppfyllde de kriterier som stipulerats: Enligt Alfred Nobels sista vilja skulle litteraturpriset utdelas till ”den som i litteraturen har producerat det utmärktaste i idealisk riktning”.

Att han var död när priset utdelades kan han inte heller klandras för. Han är ändå inte en död Nobelpristagare. Det bästa han diktat lever fortfarande och har ett ärende till oss

Lars Forssell skriver om Erik Axel Karlfeldt: ”Med tiden kommer han oss allt närmare. Vi börjar känna igen oss både i hans skrytsamhet och hans skygghet, i hans förbittrade kamp och slutliga försoning. Han var ensam och arg, ödmjuk och ångerfylld, hans kärleksliv var ett trassel och hans inre liv var ofta svart som beck. Nog var han en av oss i otryggheten.”

Mer kan jag inte begära av en Nobelpristagare.

FOTO: PIA PETTERSSON

Erik Axel Karlfeldt

- född 20.7. 1864 på Tolvmansgården, Dalarna
- 1885 avlägger han studentexamen vid Västerås allmänna läroverk och inleder studier vid Uppsala universitet.
- Fadern, Erik Eriksson, döms till två års fängelse för urkundsförfalskning och hemmets auktioners bort.
- 1888 får han anställning på *Aftonbladet*, tar namnet Karlfeldt, får ekonomisk hjälp att fortsätta studierna
- 1892 kandidatexamen
- 1893- 87 försörjer han sig som lärare
- 1895 utkommer *Vildmarks och kärleksvisor*, som såldes i några hundra exemplar
- 1898 licentiatavhandling om Henry Fielding
- *Fridolins visor* utkommer
- Karlfeldt flyttar till Stockholm och arbetar på bibliotek
- 1901 utkommer *Fridolins lustgård och dalmålningar på rim*
- 1903 leder förhållandet med hembiträdet Gerda Holmberg till att sonen Folke föds
- 1904 blir Karlfeldt medlem av Svenska Akademien
- 1906 utkommer *Flora och Pomona*
- 1907 föds sonen Sune
- 1912 blir han Akademiens ständiga sekreterare
- 1915 föds dottern Anna Blanzeflor
- 1916 ingår han äktenskap med Gerda Holmberg
- 1917 föds dottern Ulla
- 1918 utkommer *Flora och Bellona*
- 1922 står Sångsgården i Sjugareby inflyttningsklar
- 1927 utkommer *Hösthorn*. Första upplagan på 5000 ex såldes slut på en vecka.
- 1931 insjuknar Karlfeldt i bronkit, drabbas sedan av kärilkramp och avlider den 8 april
- Nobelpriset i litteratur utdelas postumt.

Gustaf

WIDÉN

Journalisten och författaren Gustaf Widén är medlem av SFV:s styrelse.

Ge den "svåra" litteraturen en chans

VI LEVER i en helt digitaliserad värld, hävdar statsminister **Alexander Stubb**.

Delvis stämmer det förstås, ur den ständigt twittrande politikerns synvinkel är mobilen och de snabba klickerna säkert alltings mått. Begrepp som eftertanke och besinning har inte hög status i detta nya sköna underland.

Ibland har jag lust att hoppa av, eller åtminstone bromsa upp takten. Jag vägrar att ständigt vara uppkopplad och jag hatar tanken att hela ens liv skulle styras av datorer, att vi inte skulle ha papperstidningar att njutningsfullt bläddra i eller riktiga böcker att hålla i handen under livets stormar. Att många i dag – till och med vissa kritiker och författare – tycks ha förlorat känslan för boken som både text och ting är skrämmande. När jag låter blicken kärleksfullt smeka de tusentals volymerna i mitt bibliotek tänker jag med sorg på en framtid som förlorat sig i det virtuella.

Redan nu har jag en känsla av att datorn förändrat själva sättet att läsa. Allt ska gå så lätt och motståndslöst: nuet har blivit de korta meningarnas och de ogenomtänkta åsikternas tyranni. Finns det över huvud taget längre plats för en litteratur

som bygger på djup och komplexitet? Jag misstänker att det ges ut en oändlig massa böcker som nästan ingen läser.

Kring detta kom jag ännu en gång att fundera när jag återvände till en av mina gamla favoriter, den amerikanske författaren William Faulkner, Nobelpristagare 1949 och en av de främsta prosaister som någonsin existerat. På gränsen mellan tonår och vuxenliv läste jag för första gången romanen "Stormen och vreden" och upptäckte ett helt nytt språk, ett sätt att beskriva yttre och inre erfarenheter som jag aldrig tidigare mött. Berättelsen filtreras genom den utvecklingsstörde pojken Benjys medvetande, där verklighetsbilden får de mest förbluffande konturer.

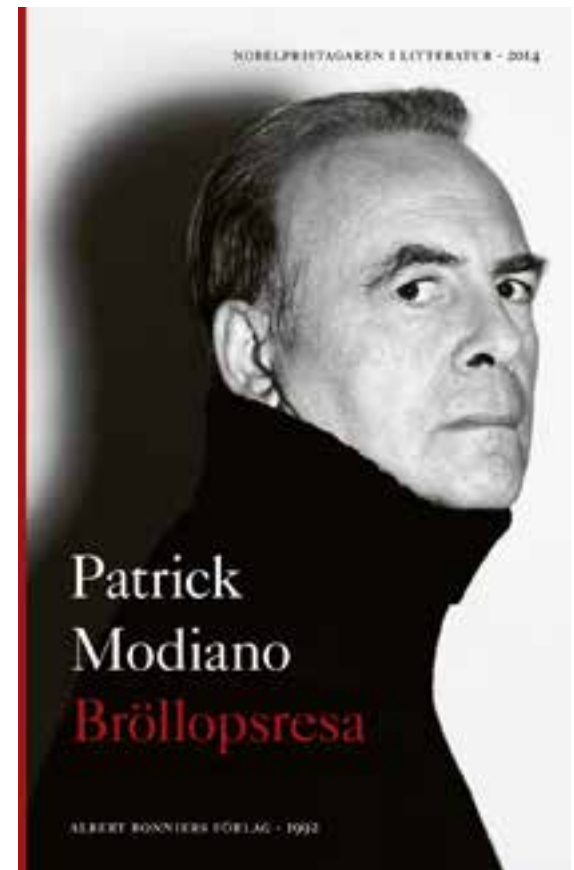
Faulkner skapar sitt eget universum, Yoknapatawpha County med huvudstaden Jefferson någonstans i den amerikanska södern. Han befolkar sin värld med ett galleri av individer som älskar och lider, styrs av begär och hat, fångar i sitt historiska nu men samtidigt med det förflutna – inte minst slaveriet – som tyngande barlast.

Det är litteratur som – en smula högtidligt uttryckt – gör läsaren till en ny, annorlunda män-

↑ Suverän prosaist. **WILLIAM FAULKNER** fick Nobelpriset 1949.

➤ Vandrar i minnets landskap. **PATRICK MODIANO** är årets Nobelpristagare i litteratur.

niska. Förutsatt att man ger sig tid, vill säga. För Faulkner är en krävande och i den meningen säkert en hopplöst otidsenlig författare.

På ett antikvariat hittade jag nyligen en roman som jag inte sett förr, *Sorgemässa för en nunna*, utgiven 1952 i Mårten Edlunds översättning. Vilken fantastisk bok! I långa, i sugande satser tecknar Faulkner hela den amerikanska historien ur sydstatsperspektiv och låter den löpande texten interfolieras av ett drama där en svart barnskötare anklagas för mord på en vit baby. Ur tragiken växer en drabbande samlivsskildring fram, där gränsen mellan ondska och godhet blir förbluffande svår att dra. Läsaren befinner sig på ett gungfly, men själva språket gör att man ändå känner sig i flykt över ett landskap som aldrig upphör att fascinera.

Den enda jag på senare år hört tala om William Faulkner som en förebild är **Monika Fagerholm**. Och visst finns det mycket av hans intensiva språkflöde i hennes sällsamt suggestiva romaner. Men annars har det varit tyst. En svensk utgivning av Faulkner har inte varit aktuell på åtskilliga år; i pocket finns inget av hans klassiska verk tillgängligt. Ändå borde exempelvis *Stormen och vreden*

ingå i varje bildad människas litterära bagage.

Ointresset kan inte bara bero på att romanerna ofta är omfångsrika. I själva verket brukar dagens bästsäljande epik bestå av alltför många sidor på ett utslätat språk, som läsarna rusar igenom. *Underhållande* är ledordet. Men den som läser Faulkner sysslar med fördjupning, gestaltning, att stiga in i själens landskap.

Detsamma kan för övrigt sägas om årets Nobelpristagare **Patrick Modiano**, som annars är en helt annorlunda författare, en prosans kammarmusiker där Faulkner bygger upp intrikata symfonier. Modiano är koncentrationens mästare, som på ett suveränt sätt lyfter fram minnet som vårt enda riktiga hem. Tiden är 1940-tal, platsen för det mesta Paris, gestalter rör sig i ett skugglandskap under enstaka gatlyktor. På ytan kan det te sig okomplicerat, nästan thrilleraktigt – Modiano är i den meningen ingen "svår" författare – men låter man orden sjunka in öppnar sig psykologiska förskjutningar som kräver yttersta uppmärksamhet.

Diktare som William Faulkner och Patrick Modiano ger tillvaron ljus och mening långt bortom alla digitala modenycker.

Prisvinnarna i Solveig von Schoultz-tävlingen 2014

FÖR FÖRSTA gången ordnades prisutdelningen som ett samarbete mellan SFV och Finlands svenska författareförening. Medlemmarna i båda föreningarna var inbjudna till festen.

Prisjuryns ordförande **Gustaf Widén** säger till Svenskbygden att den tioåriga Solveig von Schoultz-tävlingen nu är väl etablerad.

– Arvid Mörne-tävlingen för under 30-åringar etablerades redan på 1980-talet, och ganska snart uppstod frågan varför bara de unga skribenterna skall uppmuntras?

SFV ville med Solveig von Schoultz-tävlingen bredda det litterära fältet i Svenskfinland, så att begåvningar bortom den magiska 30-årsgränsen skulle få sin chans i det litterära rampljuset.

Widén konstaterar att många spännande diktare in spe har kommit fram, och att ett tiotal pristagare senare publicerat sig i bokform.

– Tävlingsframgång i det här sammanhanget ger en inte obetydlig status: bättre start kan en seriöst syftande författare knappast önska sig.

Årets manuskörd visar enligt Widén att intresset fortsättningsvis är stabilt.

– Årets jury, där jag hade sakkunnigt sällskap av **Mia Franck** och **Eva Kuhlefeldt**, läste omkring tusen dikter mitt i sommarens värmebölja. Det var i många avseenden en stimulerande uppgift, framför allt genom rikedomerna av ämnen och språkliga infallsvinklar.

Widén är emellertid lit överaskad över hur ett vid det här laget tämligen föråldrade uttrycksätt hänger kvar.

– Jag har ingenting emot rim, men om man i 2000-talets tumultuariska och komplicerade värld vill använda den skrivstilen fördras nog ett avstånd till de ytligaste dansbandstexterna.

När det gäller motiven håller naturskildringarna sin tätplats, men flera skribenter har också med framgång skrivit samhällsanalyser och samlivsrapporter.

– I våra diskussioner förekom till sist ett trettiotal texter. Men som det brukar vara utkristalliserades ganska snabbt ett jämnt toppskikt, där detaljer kom att avgöra den inbördes placeringen.

Sammanlagt 121 bidrag sändes in. Vinnarbidragen är publicerade i en bok, som kan beställas på redaktion@sfv.fi.

I år kunde man första gången delta elektroniskt, och en tredjedel av skribenterna valde den vägen. Prisjuryn tar emellertid bara ställning till anonymiserade bidrag, så att juryns beslut inte påverkas av till exempel regionala aspekter. Årets jury bestod av Gustaf Widén (ordförande), litteraturvetaren Mia Franck och litteraturforskaren Eva Kuhlefeldt.

Syftet med SFV:s litterära tävlingar är att främja intresset för att skriva skönlitteratur. Det finns två tävlingar: Arvid Mörne-tävlingen (för under 30-åringar) som instiftades 1986, och Solveig von Schoultz-tävlingen (för de som fyllt 30) som instiftades 2004. Vartannat år gäller tävlingarna dikter, vartannat år noveller. Båda tävlingarna har samma pris-summor.

Vi har uttryckligen sett bidragen som helheter, där ett svagare parti kan sänka en annars stark och berörande text.

Första pris, 5 000 euro, tillföll **Sebastian Johans** (f. 1978), Uppsala/Mariehamn, för den prosalyriska diktsviten *det sägs att det kommer en ålder då man slutar drömma om formalin*. På ett virtuost och flödande språk utforskar han minnets passager, där hoppet om flykt och förändring ständigt bryts av konventionernas krav. Texten bärs av en stillsam ironi, som i överraskande bilder avtäck-er vardagsvärldens fasad.

Andra pris, 3 000 euro, gick till **Åsa-Maria Berg Levinsson** (f. 1971), Fristad, Sverige, för en rytmiskt säker dikthelhet. Dikterna gestaltar diktjagets värld med mörker och ljus i befriande, målande vändningar.

Tredje pris, 2000 euro, tilldelades **Lisa Sjöholm** (f. 1979), Stockholm, Sverige, för en både socialt och estetiskt medveten diktsvit där ett söndertrasat diktjag gradvis lyckas återerövra sin plats i livet, sin kropp och sitt språk.

(Lisa Sjöholm har önskat att inte förekomma på fotografier)

Ett hedersomnämning gick till **Margaretha Sillander** (f. 1949), Malax, för en diktsvit där livet och sorgen balanseras mot varandra. Plats och tid kontrasteras i ett konkret bildspråk och bildar en omslutande, helande cirkelrörelse.

Ett hedersomnämning gick till **Linda Smith** (f. 1973), Sund, Åland, för de sparsmakat eleganta dikter i vilka tidens och minnets förvandlingar komprimeras i naturbilder med fotografisk skärpa.

ÅSA-MARIA BERG LEVINSSON

SEBASTIAN JOHANS

LINDA SMITH

MARGARETHA SILLANDER

TEXT: STELLA MATSSON, BILD: ANN-SOFI BACKGREN

Den inspirerande smågruppsledaren

Via de lokala pensionärsföreningarna organiseras en mängd olika gruppaktiviteter och man vill satsa på att stödja både nya och erfarna smågruppsledare som behövs på fältet. Mångfalden i grupperna gör att ledarens insats blir särskilt viktig, och därför ordnade Svenska pensionärsförbundet i samarbete med SFV Bildning ledarskapsutbildning under hösten med den inspirerande ledarskapsstilen som idealbild.

SPF KONTAKTADE Ann-Sofi Backgren som planerade en skraddarsydd föreläsningsserie. Backgren och Stefan Andersson, ekonomichef på SFV Bildning, åkte runt i regioner

na med föreläsningsserien som fokuserar på det inspirerande ledarskapet – utan att glömma bort viktiga administrativa aspekter som också måste beaktas i frivilligarbete, som frågor om

försäkringar, säkerhet och reseersättningar.

– Det var till exempel överraskande för många att man inte kan kringgå skatteregler i frivilligarbetet, och det blir därför svårt att så att säga avlöna en gruppleddare lagligt med presentkort eller andra gåvor, berättar Andersson.

Ledarens roll är betydelsefull på många arenor idag, och inte minst inom frivilligverksamhet. I arbetslivet är det tidsenligt med mjuka värderingar och en emotionell eller personlig ledar-

skapsstil. Man talar gärna om inspirerande, stödjande ledarskap, där ledaren stiger undan och låter deltagarna själva skapa innehåll. Backgren tror att denna syn på ledarskap passar frivilligverksamhet särskilt bra:

– Till den här typen av verksamhet söker sig deltagarna helt på frivillig basis, och då är det nog avgörande om ledaren är motiverande och kan göra aktiviteten både intressant och tillgänglig.

Smågruppsledarutbildningen testades först i Österbotten. Sedan fortsatte man till Nyland med en föreläsning i Karis och en i Borgå. Totalt deltog nästan 100 gamla och nya ledare. Man hoppas att utbildning ock-

SPF:s verksamhetsledare **BERIT DAHLIN** längst fram under föreläsningen i Borgå

ANN-SOFI BACKGREN FOTO: MARI PENNANEN

STEFAN ANDERSSON FOTO: MARI PENNANEN

» Aktiviteterna ska kännas inkluderande, och tröskeln för att delta ska vara låg.»

så ger ett större urval av aktiviteter som är anpassade till olika åldersgrupper, vilket i dagsläget är aktuellt.

– Utmaningen idag är ju förstås att det finns aktiva pensionärer i väldigt olika åldrar och livsfaser. Därför är det mycket nödvändigt att smågruppsledaren är utrustad med rätt redskap och kan bemöta alla deltagares behov, till exempel i en stavgångsgrupp där vissa går raskt och andra i mer maktig takt, förklarar Backgren.

Aktiviteterna ska kännas inkluderande, och tröskeln för att delta ska vara låg.

– Men man måste anpassa aktiviteten på ett helt annat sätt än i en homogen grupp. Just nu kan man se att nästan två generatio-

ner deltar i de lokala aktiviteterna, och det är viktigt att alla i den här åldersgaffeln känner sig lika välkomna.

Kommunikation är nyckelordet. Den inspirerande ledaren ställer rätt frågor om behov och önskemål och ger gruppen möjlighet att själv reflektera över vad som kan genomföras. På så vis utvecklas både gruppen och individen.

– Du själv som ledare är inte i centrum i det här fallet, utan snarare din förmåga att skapa dialog och gruppdynamik bland deltagarna. Poängen är att människor kan lära och fortsätter lära upp i hög ålder om bara förutsättningarna är de rätta, summerar Backgren.

Framtidstro i Åbolands byar

Strukturförändringarna i samhället är en utmaning för glesbygderna. Trots det finns det en känsla av optimism i Åbolands byaservice.

EGENTLIGA FINLANDS byar r.f:s kontor är beläget i Port Arthur, några kilometer från Åbo centrum. **Laura Johansson**, tillfälligt byaombud för Åbolands byar r.f., jobbar vanligtvis i Pargas – men idag är hon i Åbo tillsammans med sin sexåriga son. Hon jobbar sju månader av sitt vikariat, under den tid som **Pia Prost** är föräldraledig.

Johansson har själv erfarenhet av byaverksamhet. Hon sitter i styrelsen för byaföreningen på Stormälo i Pargas, där hon bor. Hon är också aktiv i Pro Malmen-rörelsen, som har som uppgift att utveckla Gamla Malmen – centrumet i Pargas. Just nu jobbar hon femtio procent för Åbolands byar, och vid sidan om driver hon sitt eget företag Lvngröom.

Via företaget jobbar hon med frilansjournalistik, sociala medier och föreläsningar. Hon har bott i Houtskär en kort tid, så hon känner till dessa områden bra. Hon har tidigare hjälpt byaföreningar med att använda sig av sociala medier, så när vikariatet blev

ledigt var det naturligt att välja henne som vikarie för Pia Prost. Efter vikariatet vill hon fortsätta samarbetet med föreningarna.

– Min egen erfarenhet ledde till det här jobbet, säger hon.

Läget är enligt Johansson lovande. Många byaföreningar är aktiva i Åboland, och hon har mycket arbete med att stöda deras verksamhet. Med sin egen expertis och kontaktnätverk ger hon ett mervärde för byarna. Själv tycker hon att byaservice är avgörande för bygdernas näringsliv.

Genom deras aktiviteter ges bättre möjligheter för att driva företagsamhet – till exempel servicehus eller ny infrastruktur.

– Jag brukar poängtera vikten av företagsamhet, tillägger Johansson.

Många oroar sig för framtiden, särskilt i ljuset av kommunreformerna. Själv tycker hon att utmaningarna stärker byarna. Många byar, speciellt i glesbygderna, engagerar sig starkt i byaservicen. När kommunerna sparar, kommer en stark ”vi-anda” fram bland lokalbefolkningen.

– De aktiva i byaföreningar är väldigt kreativa, säger hon.

Ett bra exempel är före detta kommunen Finby, som idag hör till Salo kommun. Efter sammanslagningen har mycket service försvunnit från bygden. Det

» När kommunerna sparar, kommer en stark ”vi-anda” fram bland lokalbefolkningen.»

ta har lett till att Finbyboarna har engagerat sig, och börjat utveckla byaservicen. Ett servicehus, Särkisalokoti, kommer snart att öppna och där kommer olika tjänster att vara tillgängliga för invånarna. Trots den tuffa situationen klarar sig byaföreningar väl och är väldigt modiga.

Internationellt samarbete är också viktigt. Under diskussionen kommer **Tauno Linkoranta**, erfaren byaombudsman och Johanssons förman, till kontoret.

Han berättar att potential finns, och nämner Mynämäen Asemanseutus samarbete med en byförening i Frankrike som exempel. Byaföreningar i Sverige och Estland är sådana som föreningarna i Finland borde arbeta med, eftersom de har mycket gemensamt.

– Internationellt samarbete ger mervärde till våra byaföreningar, tillägger han.

Linkoranta nämner även Leader-projektet, som är ägnat åt landsbygdsutveckling. Just nu

pågår det diskussioner i Bryssel om saken, och beslutet om ett nytt landsbygdsprogram fattas nästa vår. Han tror inte att det innebär stora förändringar, utan programmet kommer att se likadant ut som det nuvarande.

Det är en hård situation för byarna, särskilt i tider av förändringar. Dock verkar det som om byaföreningar tror på sina hembygder, och viljan att engagera sig finns. Åtminstone när man hör om byaverksamheten i Åboland.

På väg ner till Häxans hus, där Grevens småkusin miss Morris från Skottland bodde många somrar. Hon bar en stor del av ansvaret för trädgården.

Källskär – på besök i Grevens lustgård

TEXT & FOTO: GUNILLA HEICK

Långt ute i havsbandet, i Ålands yttersta skärgård, ligger Källskär. Här skapade den svenske friherren Göran Åkerhielm sitt eget paradiset. Följ med på utfärd till en magisk plats!

VI LÄGGER ut från restaurang Brudhäll på Kökar, bänkade i båten Lady Helena. Vid rodret, eller för att vara helt precis, med ena foten på ratten, står **Thomas Dahlgren**. Hans överkropp sticker upp ur styrhytten genom luckan i taket. Han har god utsikt över skärgårds-

havet, som denna dag visar sig från sin vackraste sida.

Nere i båten, tillsammans med ett tiotal förväntansfulla gäster, sitter Thomas far **Jan-Erik Dahlgren**. Tidigare, under femton års tid, var det han som var guide på Källskär. Men när man är över 80 börjar benen protestera mot hop-

pandet på klipporna. Jan-Erik har ett långt arbetsliv som lärare bakom sig, och han är full av goda historier. Öarna vi passerar kan han på sina fem fingrar.

Efter en knapp timmes båtfärd, tre sjömil, svänger vi in till Källskär och förtöjer vid bryggan. I gåsmarsch, eller snarare ojämna skutt, följer vi i raskt tempo efter Thomas upp över den kuperade ön. Pappa Jan-Erik blir kvar vid båten.

Vi passerar en djävulsåker, en stor sluttning full med större och

mindre stenar. Som alla andra naturfenomen på ön är den en produkt av istiden. Den förnämsta formationen ser vi en stund senare: Källskärskannan, en otrolig skapelse: En tre meter hög, svarvad stenpelare av röd kökargranit. Dess mjuka, runda former är frammejslade av stenar som roterade i glaciärmassans smältvatensvirlar.

Något som däremot inte är en produkt av istiden är Göran Åkerhielms låga stockstuga, designad av arkitekten Reima Pietilä, samme man som senare ritade bland annat presidentresidenset Talludden. De grekiska marmorstatyerna i trädgården har heller inte spolats i land av höststormarna. Och fastgjuten på en klipphäll inte långt från Källskärskannan, för evigt blickande ut över havet, står öns mest kännsjuka staty, en stor bronsfigur som föreställer gudarnas budbärare Hermes. Greven, som Åkerhielm kallades av Kökarborna, ville på Källskär förena det klassiska antika arvet med den nordiska naturen.

Det hela tog sin början sommaren 1958, då den excentricke 38-årige adelsmannen från Stockholm råkade ta i land på Källskär med sin segelbåt. Han föll pladask för ön. Kanske fick han redan då en vision av sitt framtida paradiset? I varje fall lät han ganska snart mantalsskriva sig på Kökar. Fem år senare erhöll han sin hembygdsrätt, och år 1965 fick han lov att köpa mellersta delen av ön. Då hade han redan tillbringat flera somrar här, i en gammal fiskestuga vid öns norra ända.

Någon eremit var Greven dock inte. Han älskade gäster och fick otaliga besök av celebra vänner

Lusthuset, också kallat punschverandan. Reima Pietilä ritade både detta och Grevens stockstuga. I lusthuset bodde Tove Jansson och Tuulikki Pietilä, Reimas syster, när de var på besök på ön.

från hela världen, gärna unga män. Festerna på Källskär var berömda.

Innan vi kommer till hans privata paradiset, stockstugan och trädgården, ska vi se ett par av öns övriga byggnader. Thomas Dahlgren pekar ut Häxans hus nere vid västra stranden och berättar om Miss Morris från Skottland, en avlägsen släkting till Greven. Hon bodde på ön många somrar, och den vackra trädgården är till stor del hennes förtjänst. Häxan hade långt grått krulligt hår och vida kjortlar, berättar Thomas, precis som häxan i pepparkakshuset.

En annan byggnad reser sig högt uppe på berget. Det är lusthuset, eller punschverandan. Här kunde Greven och hans vänner ta sig en kvällsdrink medan de beundrade solnedgången. Också detta hus är tecknat av Reima Pietilä. I lusthuset övernattade Tove Jansson och Tuulikki Pietilä, Reimas syster, när de var på besök på ön. Spiran på taket är likadan som den på muminhuset.

Till slut kommer vi till vandringens höjdpunkt, Grevens egen bostad med den omgivande medelhavsträdgården. Att tomten en gång var ett stenigt alkärr är i dag svårt att föreställa sig. ▶

Den berömda bronsstatyn av Hermes, gudarnas budbärare. Romarna kallade honom Mercurius. I bakgrunden syns Grevens hamnanläggning, som vädrets makter raserade varje vinter.

► Stockstugan stod klar år 1969. Reima Pietilä hade ritat den i enlighet med Grevens vision om ett förenande av det nordiska och det antika. Huset restes i Alajärvi, Österbotten, med numrerade stockar av kärnfuru. Sedan plockades stugan isär och transporterades till Åland. På Källskär byggdes den upp igen, med en tempelliknande förgård. Huset är inte stort, men där finns allt vad

Grevens krocketbana. Långt borta skymtar Hermesstatyn.

Greven behövde: Ett vardagsrum med bekväma sittplatser och öppen spis, ett kök, ett sovrum. Allt uppfört för hand, utan vare sig spikar eller murbruk.

Ovanför den öppna spisen hänger en tavla målad av Tove Jansson. ”Gör någonting med vilda klippor, varför inte en hysterisk filifjonka, sjöodjur och förresten precis vadsomhelst”, lär Greven ha sagt till sin vän Tove. Så det gjorde hon.

Den tavla som nu hänger ovanför spisen är inte originalet. Den togs ner och rengjordes av konservatorer vid Ateneum inför en stor Källskärsutställning på Ålands Konstmuseum sommaren 2008. Originalen hänger fortsättningsvis på konstmu-

seet. Den orengjorda tavlan avfotografades på Ateneum, och bilden reproducerades på en duk. Därför liknar kopian den ursprungliga tavlan så mycket som möjligt. Också ramen är en pietetsfullt tillverkad kopia av originalet, som troligen var gjord av ett gammalt dörröverstycke i svensk rokokko.

Att hitta en trädgård med rosor, rhododendron, cypresser,

vinstockar och krocketbana mitt ute på en karg skärgårdsö är inte något man förväntar. Men det är just precis vad som möter en på Källskär.

Alla gäster skulle ha med sig en hink jord, berättar Thomas Dahlgren. Dessutom tog Greven till vara allt som kunde ägnas sig som kompostmaterial, också dassbyttornas innehåll. Men en prunkande trädgård är helt beroende av vatten. Detta löste Greven genom ett sinnrikt system av bevattningskanaler, som mynnade ut i tre brunnar i den lägsta belägna delen av trädgården. Dessutom ledde långa slangar från hållkaren, där regnvatten samlas. Dessa kallas på Kökarspråk ”tjeldor”, med tjockt L. Och just från

dem stammar öns namn. Källskär har nämligen alls inga källor, men väl djupa klippskrevor, där regnvattnet blir liggande.

I sådana gölar blir vattnet dock snart grumligt. Gästernas barn sattes till att rensa bort grodyngel och slam, som sedan fördes till komposten. De vuxna fick lov att slita med trädgårdsarbete, oavsett hur adliga eller rika de var. Enda undantaget lär ha varit Tove Jansson. Det största arbetet med anläggningarna gjordes dock av vanliga Kökarbor, som Greven anställde som sommarjobbare på Källskär. De bröt och bände stenar och block, som radades till fina stenmurar. Greven var övertygad om att hårt kroppsarbete stärkte karaktären. Alla maskiner var portförbjudna. Efter arbetets slut var det tid för dagens höjdpunkt – den lukulliska middagen.

Greven kom till ön varje vår, och han blev kvar tills isarna lade sig på hösten. Så fortsatte det i tjugofem års tid. Varje sommar stretade Greven med att bygga upp sin hamn på södra sidan av ön, en kopia i liten skala av den i antikens Alexandria. Och varje vinter raserade stormarna hans idoga arbete.

Hösten 1983 var Greven ensam på ön. En dag fastnade han med foten under en sten*. Han kom loss för egen maskin, men hade fått sig en förskräckelse. Göran Åkerhielm fattade sitt beslut. Han reste in till Mariehamn, stegade upp till vicelantrådet – och donerade hela sitt paradiset till Landskapet Åland. Greven kom aldrig mer tillbaka till Källskär. Han dog på ett sanatorium i Schweiz år 1992, och där ligger också hans grav.

I överlåtelsespappren står det att konstnärer och andra kulturarbetare skulle ges möjlighet att vistas ett par sommarveckor på ön, mot att de arbetade med

Källskärskannan till vänster. Guiden **THOMAS DAHLGREN** berättar om dess historia.

Det finns inte så många bilder av **GÖRAN ÅKERHIELM**. Denna står på ett bord i vardagsrummet.

Vardagsrummet i Grevens stockstuga. Över öppna spisen hänger Tove Janssons tavla. ”Gör någonting med vilda klippor, varför inte en hysterisk filifjonka, sjöodjur och förresten precis vadsomhelst”, lär Greven ha sagt till sin vän Tove.

trädgården och passade på huset. I dag är det många som fått glädje av Källskär, förutom alla de som åker ut med Lady Helena eller ankommer i egen båt.

*Det finns divergerande upplysningar om vad som egentligen hände, och när – det som fick Greven att ta sitt stora beslut att lämna Källskär. En stenbumling som fallit ner genom taket i båt-

huset? En vrickad fot? Och var det hösten 1983 eller våren 1984? Också hans dödsår är källorna oense om, 1989, 1991 eller 1992? Men viktigast för historien är ändå arvet han lämnat efter sig.

Östersjöhjälte Gunda Åbonde-Wickström

Det personliga åtagandet – som ett kärleksbrev till Östersjön

TEXT: GISELA LINDE, FOTO: FREDRIK TÖRNROOS

När de småskaliga idéerna ställs mot makt och pengar går det långsamt att förändra världen. Men tillsammans med andra orkar man slå huvudet i väggen tills den rasar, menar arkitekten och miljöaktivisten Gunda Åbonde-Wickström.

”HON HAR genom sitt tänkesätt uppmuntrat människor att tro på sina egna möjligheter att förbättra miljön.” Så löd en del av motiveringen när Gunda Åbonde fick Östersjöfondens pris 2009 för både sitt idéella och professionella arbete i miljöns tjänst.

– Jag är född i början av 1940-talet i Nykarleby och tillhör en generation som växte upp i tron att allt var möjligt och att allt skulle bli allt bättre, förklarar hon.

Redan när hennes studentkamrater i Helsingfors stod på barrikaderna för att förändra samhällets strukturer fängslades hon av tanken att strukturerna trots allt består av människor, och att enskilda personer kan göra skillnad. När mänfararnas första bilder från rymden kablades ut över världen berördes hon av jordens sårbarhet: en liten blå pärla ensam i en väldig rymd. Och flykten till Åland, med skog och hav inpå knuten, gav en personlig insikt om naturens betydelse. I nystartade Ålands Natur och Miljö fick hon både kunskap och ett utlopp för sin drivkraft.

Besvikelser på 80-talet

Under 1980-talet var Gunda Åbonde regionplanechef i tio år, med uppgiften att välja ut bitar av det åländska landskapet som var särskilt viktiga att spara för efterkommande generationer.

– På 80-talet var det ännu möjligt att skydda och bevara norra

Ålands mäktiga bergslandskap från att sprängas sönder av småvägar. Men vårt utkast till regionplan antogs inte. ”Man måste ju få göra vad man vill på sin egen mark”. Tonen var hätsk, och det slutade med att jag sa upp mig för att driva eget arkitektkontor och arbeta för miljön.

I samma veva gjorde Rio-konferensen 1992 begreppet ”hållbar utveckling” känt över hela världen, och handlingsprogrammet Agenda 21 manade till medborgarengagemang på alla nivåer.

– Jag blev oerhört tagen av själva grundtanken: att ingen kan göra allt men att alla kan göra någonting. Och att summan av de åtgärderna kan förändra världen.

Gunda Åbonde var med och grundade det åländska Agenda 21-kontoret, och arbetade sedan deltid där i många år.

– Det frigörs en otrolig kraft och kreativitet när man får arbeta med likasinnade. Och vi hade så roligt!

Kärleksbrev till Östersjön

En minnesvärd kampanj handlade om att skriva kärleksbrev till Östersjön. Hoten mot Östersjön visualiserades genom en utställning där burkar med olika mängder alger motsvarade specifika kväveutsläpp: att köra bil eller snurrebåt en viss sträcka. Att kisa i havet en hel semestervecka. Eller att äta en viss mängd odlad fisk. Så uppmanades männ-

iskor att formulera egna kärleksbrev: ”Kära Östersjön, jag vet att du mår dåligt, så jag lovar att...”

– När Ålands Agenda 21-kontor fick Nordiska Rådets miljöpris 1999 verkade det naturligt att ta med sig kampanjen till prisutdelningen. Vi stod där med våra algburkar i Riksdagshuset i Stockholm och försökte få statsministrarna att formulera egna personliga löften. Men de kunde bara tala om vad deras regering gjorde. Det var en väldigt intressant upplevelse.

Intresset kommer och går

År 2013 var tio av Ålands sexton kommuner med i Agenda 21-samarbetet, och Gunda Åbonde har sett intresset för hållbar utveckling gå upp och ner i omgångar.

Hon medger att hon är lite trött. Den ekologiska hållbarheten används ofta mest som en slags politiskt korrekt glasyr, medan världen ägnar sig åt ”business as usual”.

Ett färskt exempel: Mariehamns lokalbussar drevs under en period med koldioxidneutral och lokalproducerad fiskerdiesel, tillverkad av en åländsk fiskodlare. I en ny upphandling försommaren 2013 erbjöd sig dock ett annat företag att sköta kollektivtrafiken till ett billigare pris. Och i ett huj var stadsbussarna utbytta – till vanliga bussar, som drack vanlig fossil diesel.

– Det är en fråga om ideologi. Vi borde ta en offentlig diskussion kring hur vi kan få de småskaliga lösningarna att fungera istället för att låta bra idéer dö och skylla på att ”marknaden är sådan”.

Om Gunda Åbonde har sagts att hon lever som hon lär. Hon ler ▶

FOTO: LOTTA NUMMELIN

lite när hon hör det. Men visst är hon en medveten konsument.

– Jag tänker noga efter när jag handlar, och väger hela tiden mellan ekologiskt och lokalt beroende på vad jag ska köpa. Och jag kan nästan vara besvärlig för mig själv när jag funderar på att köpa något. ”vad blir det för sopa av det här då?”

Undantaget är möjligen den egna villan i Mariehamn.

– Vi har installerat bergvärme, men egentligen är det förstås orimligt att värma upp de här volymerna för två personer. Å andra sidan tror jag att man ska göra det man kan, utan att förlora det käraste man har. För mig är det rymden och ljuset.

Erkänsla för idogt arbete

Östersjöpriset 2009 kändes som en slags offentlig erkänsla för en panna som hon många gånger stångat blodig.

– Jag blev väldigt glad. Det var min pensionerings guldklocka

kan man säga, och det värmdde mig mycket i en tid när jag av olika skäl kände mig lite skör.

Hon ser inte särskilt ljus på situationen i världen, men är däremot försiktigt hoppfull när det gäller Östersjön.

– Oljetransporterna är fortfarande ett hot. Men att få till stånd en särskild Östersjöagenda med kretsloppsjordbruk skulle vara helt möjligt inom ramarna för EU:s jordbrukspolitik. Så nog går det att rädda Östersjön. Själv vill jag fortsätta simma där – vid Lilla holmen i Mariehamn, varje dag hela sommaren.

Se där ett kärleksbrev till Östersjön. Signerat med förtröstan, trots allt:

– Med åren har jag många gånger märkt att det man en gång gjort tycks sköljas upp på nytt i något slags vågrörelser. En enskild kampanj eller en stadsbuss som går på lokal fiskrens diesel är förstås en droppe i havet. Men havet består av droppar.

Om Östersjöfonden:

Green World fick Östersjöfondens pris år 2000. Östersjöfondens årliga Östersjöpris är ett sätt att premiera föregångarna i arbetet med att skydda Östersjöns miljö. Hittills har sammanlagt ca 675 000 euro delats ut till 74 personer och organisationer under årens lopp.

Stiftelsen Ålandsfonden för Östersjöns framtid, i dagligt tal Östersjöfonden, grundades 1989 genom en privat donation på en halv miljon euro. Initiativtagare och donator var kommerserådet Anders Wiklöf. Stiftelsens syfte är att främja och stöda vetenskaplig forskning samt annan verksamhet som rör skyddet av Östersjöns miljö. Östersjöfonden delar ut priser, stipendier och understöd för avgörande miljöinsatser.

Se även www.ostersjofonden.org

TEXT OCH FOTO: BENITA AHLNÄS

Borgåtragedin omtalas fortfarande

Den ödesdigra bilolyckan som skördade fyra personers liv den 16 oktober 1933 leder fortfarande till spekulationer: var det halt väglag, var chauffören berusad? Varför fick de olycksdrabbade inte hjälp tillräckligt fort?

År 2003 öppnade **CHRISTER** och **SELINDA KIHLMAN** sitt hem i två repri- ser för litteraturkretsen i Borgå för minnesföreläsningar om olyckan baserande sig på **CHRISTOFFER H. ERICSSONS** bok. Tyvärr kunde inte Christoffer H. Ericsson på grund av ohälsa närvara utan företräddes av sin äldsta son **HENRY ERICSSON** som överräckte ett fotografi av sin farfar Henry Ericsson till Selinda och Christer Kihlman. Från vänster: Selinda Kihlman, **MARIANNE ERICSSON**, Henry Ericsson och Christer Kihlman.

TRAGEDIN VAR ett hårt slag inte minst för Saga och Jarl Hemmer som samma år hade flyttat in i Diktarhuset i Borgå. Deras vänner som förolyckades var på väg tillbaka till Helsingfors efter ett besök. Min morbror, född 1920, var ett av vittnena till olyckshändelsen.

Några av frågorna fick sitt svar i **Christoffer H. Ericssons** bok från år 2002 med titeln *Henry Ericsson – Min far*. Boken handlar om olyckan i Borgå där Christoffers föräldrar, konstnären **Henry Ericsson** och **Mari-Quita "Quita" Ericsson** (f. Björnberg) förolyckades. De övriga omkomna var **Gunnel Kihlman** (f. Lybeck) och konsthistoriker **Erik Kihlman**.

Det är en bok som jag ofta har återkommit till vid förnyade genomläsningar, och som åter blev aktuell förra året då det har gått 80 år sedan olyckan inträffade.

Man förstår att Christoffer H. Ericsson fick ett livslångt trauma av det samtal han som trettonåring fick ta emot ensam hemma i villan på Brändö. Han skriver:

En svensk kvinnoröst, som sade sig ringa från Hemmers i Borgå, meddelade: Alla gästerna var inte längre bland de levande – så hade det gått, men säg det inte åt pojken! Han skall inte få veta det.

De Kihlmanska barnen var placerade på Vallmogård i Grankul-

la medan Christoffer H. som var Ericssons enda barn hade lämnats ensam hemma.

Bakgrunden till besöket i Diktarhuset i Borgå hos Hemmers, nyinflyttade från Brändö, var en bemärkelsedag, och förstås att visa upp den nya diktarbostaden. Jarl Hemmer blev aldrig bli sig själv efter olyckan. I december 1944 orkade han inte längre leva.

Christoffer H. Ericsson sparade i sin bok inte någon möda för att få fram bakgrundsfakta, men han stödde sig också på personliga hågkomster. Om och om ställer man sig under läsningens gång frågan om vad det hade blivit av Quita och Henry Ericsson om inte deras livslåga hade släckts. De var bägge i en intensivt skapande period i de europeiska krigsförberedelsernas skugga. Quita, oroad över det världspolitiska läget, skaffade gasmasker åt familjen medan Henry i minnet återkallade upplevelser från inbördeskriget som han också hade gestaltat i konstnärlig form.

I ett kapitel omnämns köpet av den begagnade bilen som ett år senare kom att spela en så ödesdig roll. Det framkommer att ingendera av makarna var någon god chaufför och att bilen betraktades som "ett främmande och opålitligt väsen som sällan brukades och då med misstro".

Man inser också att äktenskapet inte är utan konflikter. Man får en känsla av att genomleva ett ödesdrama som snabbare än man tror får sin upplösning. Det är en kuslig känsla Christoffer H. Ericsson gestaltar samtidigt som man fortsätter läsningen ur stånd att lämna boken ifrån sig innan den ödesdigra bilolyckan är ett faktum. Gripande är Henry Ericssons etsning föreställande hemmet på Brändö. Mörktonad med en gestalt i ljuset från en julstjärna. En hälsning från julen 1932 – julen som blev familjens sista.

Christoffer H. Ericssons bok *Henry Ericsson-Min far*, utkom 2002 och i nytryck 2009 på Litorale. www.litorale.fi

En stark debut Om skinn, kött och liv i Österbotten

Karin Erlandsson: *Minkriket*. Schildts & Söderströms, 2014. 300 s.

Vid läsningen av **Karin Erlandssons** nyutgivna debutroman *Minkriket* slås jag gång på gång av tanken att allt känns så bekant, och samtidigt alldeles nytt. Det finns ju de som skrivit om Österbottniska släkter och företagsamhet förr: **Fredrik Lång, Lars Sund, Carola Sandbacka, Kaj Korkea-aho, Pirkko Lindberg**.

Erlandsson börjar med Evert och Marianne. Evert var den som först kom på tanken att "här finns det pengar, pojk", om minkfarmning. Sonen Lars-Mikael går mer än gärna i sin pappas fotspår. Så gärna att det håller på att bli för sent att skaffa sig en egen familj. Men till slut får han ändan ur vagnen och mamma in på hem. Jag ska inte avslö-

ja för mycket av handlingen, men romanen har en dramatisk båge och en spänning som gör att man ogärna släpper boken ifrån sig. Trots att man hört och läst om minkfarmningens öden tidigare.

Läsaren får följa med både Lars-Mikael, Kristinas och deras flickas Tanjas liv, som individer, som familj och som en del av samhället och dess konjunktursvägning, de så kallade framstegen.

Samhälle och hem

Det är här *Minkriket* har sin speciella styrka: Det är pappa Evert och särskilt sonen Lars-Mikael som är navet i berättelsen och centrum för Rikets och Gårdens näring, men kvinnorna har sin egen agenda och deras liv går i ett annat lopp, i snäva cirklar runt männen, runt i rummen inomhus. De företräder en generation där kvinnan går hemma långt mer än vad som är hälsosamt för dem själva och för deras närstående.

Titeln *Minkriket* syftar både på Österbotten där minkfarmningen haft och delvis ännu har en stor betydelse för kommunernas välbefinnande eller misär och är många familjers levedöd, men också på hur små samhällen kan bli som minkburar där alltför många individer under alltför stor press börjar bete sig nyckfullt och aggressivt, trots glänsande päls och skenbar välmåga.

Då författaren ska skildra samhälleliga skeenden händer ofta att de distanserar sig från det individuella, det personliga, det psykologiskt trovärdiga. Erlandsson gör inte så, hon håller lågan brinnande för de här aspekterna också – och läsaren på glödande kol från den första sidan till den sis-

ta. Ändå förstår hon att gestalta i stället för att förklara sönder personer och skeenden.

Sympatierna fördelas jämt, man känner lika starkt med Lars-Mikael och Kristina – och med den stackars Tanja som gör sitt allra bästa utan att riktigt kunna komma underfund med vad det skulle vara. Dotterns lojalitet för föräldrarna närmar sig medberoendets snurrighet och förtvivlan. Erlandssons medkänsla för hennes tärande ställning när mammas och pappans intressen står i strid med varandra övertygar den mest förhårdade läsare. Ändå är berättelsens upplösning en överraskning.

Känslan för och respekten för romanpersonerna går i Erlandssons fall utöver det vanliga.

Vardagens oansenliga pärlor

Vardagen är tidlös i *Minkriket*. Vi känner igen epoker och händelser men årtal anges inte. Åren följer på varandra, barn växer upp, folk åldras och dör. När det går bra har man så mycket arbete att det fyller all vaken tid, när konjunkturerna dalar upptas alla tankar av det. Själva livet blir alltid satt på undantag och uppskjutet till en obestämd framtid.

Genom hela boken löper ett pärlband obetalbara anekdoter, som då mamma Marianne, när minknäringen var under uppsägning, på maken Everts uppmaning också tar minkköttet till vara. Beskrivningen av familjens förväntan, skepsis och fasa när minkgrytan serveras en vacker söndag blir som hela romanens synopsis i miniatyrförm. Här finns en stark närvaro

och känsla för det mänskliga livets vilja, hopp, energi, oro, förtvivlan och sorg.

Det som är nytt med *Minkriket* är legeringen av personligt och samhälleligt. Kombinationen av lätthet, kärlek och tragedi känns i Erlandssons formuleringar fräscht.

BARBRO ENCKELL-GRIMM

Glädje på allvar

Brev från min pulpet
Kåserier av Anna Lena Bengelsdorff
Bengelsdorff
Kila Bok 2014. 20 e

Till kåseriers natur hör att de är som dagsländor, de blänker till ett tag och så är de borta, hur välskrivna de än är. Det finns ändå kåserier som vägrar leva dagsländors korta liv. De blir till kvardröjande leenden eller tankar som kräver bearbetning. De generar minnen. De pockar på att bli lästa på nytt. Just sådana är **Anna Lena Bengelsdorffs** kåserier. Därför är det med stor

tillfredsställelse jag noterar att en tredje bengelsdorffsk kåsesamling nu kommit ut i bokform. *Brev från min pulpet* heter boken.

Kristin Olsoni har skrivit ett förord som hon kallar *Glädje på allvar*. Redan den rubriken säger det väsentliga om Bengelsdorff som kåsör. I hennes texter förenas substans och humor, allmänbildning och upptäckarglädje. Mellan de igenkännande skratten lär sig läsaren ständigt något nytt.

Bengelsdorff tar nämligen sina läsare på allvar. Hon litat på att vi vill ha mer än underhållning. Hon tror att vi klarar av ett nyansrikt språk, det som jag skulle vilja kalla *bengelsdorffska*. Ofta när jag gläds åt de finurliga ordvändningarna och oförvägna formuleringarna tänker jag att det är det mest finlandssvenska språk som finns. Oförfärat använder hon också lite ålderdomligare uttryck. Det är ett språk som i likriktningens tid säl- lan numera ses i tryck.

När man får nöjet att läsa kåserierna i ett svep uppstår en känsla av kontinuitet, som glest publicerade texter i Hbl inte förmår ge. Årstidernas växlingar, helger och vardag, barnbarnens utveckling, aktuella samhällsfrågor – allt får sin speciella bengelsdorffska inramning. Det som frapperar mig alldeles särskilt är att dessa kåserier känns så tidlösa, fastän de tar upp aktuella samhällsfrågor. Kanske det att många företeelser också ses genom barnaögon ger resonemanget en avväpnande friskhet och aktualitet. Barn ställer frågor som får oss att ompröva gamla sanningar.

Kåserierna bjuder på många människomöten, där också riktigt gamla personer får ett gene-

röst utrymme. Och så finns det naturligtvis många lärarpersonligheter, elever, odygdsåsar, tandömsare, världsförbättrare, politiker, upptäcktsresande och helt vanliga medborgare i republiken Finland. Att det är en erfaren lärare som skriver går inte att ta miste på.

Berikande är också mötena med djuren på Kila gård: Tjuren Hektor som älskar att bli kliad, den förtjusande kossan Söt-nos, sångsvanarna med ungarna Asterix och Obelix, snoken som simmar tantsim...

Bengelsdorff rör sig obehindrat mellan dagens värld och länge sedan svunna tider men hon blickar också framåt. Hon nöjer sig inte med att påtala det som är vrängt i tiden. Här finns också utrymme för konstruktiva lösningar. Genom att satsa på barn och unga kan man bygga en bättre värld. Hennes tro på skola och utbildning är orubblig. Hon skriver: "Åt alla byråkrater och skolförbättrare önskar jag till julklapp goda böcker och den insikt litteraturen kan ge – att vishet inte är synonymt med besserwisseraktighet. Genom att ta till sig kloka tankar den unga skoleleven förmedlar vågar jag påstå att man kunde få lutningen på vårt eget finlandssvenska Pisatorn avsevärt reducerad."

Bengelsdorffs kåserier präglas av hennes omfattande bildning. Hon drar paralleller från antika myter till nutida företeelser. Hon citerar odödliga författare och unga abiturienter. En ton av varm mänsklighet och visdom klingar genom hela kåserisamlingen.

TOVE FAGERHOLM

De bästa julklapparna kommer från oss!

28 €

Merete Mazzarella
SJÄLENS NATTSIDA
Om Mary Shelley och
hennes Frankenstein

32 €

Nils Erik Forsgård
INGENS HERRE, INGENS TRÄL
Radikalen Anders Chydenius
i 1700-talets Sverige och Finland

44 €

Ylva Larsdotter (red.)
DELAD GLÄDJE
Helsingfors Arbis 1914–2014

22 €

Susanne Ringell
GUIDEN

28 €

Fredrik Lång
DEN STORA HISTORIEN

25 €

Lars Huldén
KROPPEN SIG FRAMÅT LUTAR

Schildts & Söderströms julpopup 9–13.12

Hela julen från oss!

Enligt nya rön blir man en bättre människa
av att läsa böcker. Försäkra dig om en bra
omgivning – handla dina julklappar hos oss!

Alla årets nyheter
Fantastiska fynd för 2–10 €
Författargäster varje vardag kl. 16

Tis–fre 9–12.12 kl. 9–18
Lör 13.12 kl. 10–14
Bulevarden 7, åttonde våningen

Som SFV-medlem får du **30% rabatt** i vår bokhandel på Bulevarden 7 i Helsingfors
och i vår nätbokhandel sets.fi med kampanjkoden »Aktie123».

Läsbiten är denna gång de inledande avsnitten ur Mårten Westös novell *Nedräkning*, som hittas i hans senaste novellbok *Som du såg mig*.

De flesta personerna i de vardagliga, ömsinta och vemodiga historierna har nått medelåldern, den del av livet som få har längtat till men de flesta passerar, inte som de människor de drömde om att bli, utan dem livet gjort dem till. I ett samtida Helsingfors fångas ögonblicken då osäkerheten och rädslan kom in i människorna och i samhället. Musiken dånar, tiden rusar vidare. Det gäller livet: att förändra det innan det är för sent. Eller att låta drömmarna dö och acceptera att inget blev som man tänkt sig.

Nedräkning

LÅNGT SENARE SKA DU TÄNKA att det beror på det, att allt händer just den dagen och att du tvingas gå dit nästan direkt från jobbet efter att samma eftermiddag paralyserad stått en timme på varuhusets elektronikavdelning, omgiven av dussintals gigantiska teveskärmar som alla visar samma bilder av vanvettig destruktion. Och du ska bortförklara det med att det är därför du känner dig så labil, för du är stressad redan innan och har tvingats rusa efter Saga från dagis, för Johan har innebandyträning på tisdagar och brukar inte komma hem förrän vid tio-snåret, och till råga på allt är barnvakten försenad, och när hon äntligen dyker upp hinner du nätt och jämnt slänga i dig en smörgås innan du rusar iväg. Och redan där i spårvagnen är det en så konstig stämning, för vid det här laget har nyheten sipprat ut, folk har hört den på jobbet eller på radion eller fastnat framför tevesändningarna, den har spritt sig som en löpeld, och utanför på gatan kan du se människor som hypnotiserade står framför elektronikaffärernas skyltfönster och stirrar på teverutorna, ja, det är som en scen ur en science fiction-film, eller ett motiv från något av de där gamla svartvita fotografierna

av helsingforsare som trängs utanför de peschbyråerna under Paasikivis medlingsförsök i Moskva hösten 1939. Själv bläddrar du i en gratistidning för att skingra tankarna, du läser notiser om religiösa kravaller i Nigeria och en artikel om det stundande stortingsvalet i Norge och så de där obligatoriska sms-insändarna du i normala fall brukar ögna igenom med viss behållning, men som nu bara framstår som en rad banala i-landsproblem som omöjligtvis kan intressera någon, allra minst en dag som denna, för det är ingen normal dag, det fattar du med en gång, ja så fort den där första känslan av hägrande apokalyps tränger sig på och du plötsligt inser vad de gamla kineserna egentligen avsåg när de sade till sina fiender: Jag hoppas ni får leva i en intressant tidsålder.

DU KLIVER AV VID GLASPALATSET och börjar vandra upp längs Arkadiagatan, du skyndar på stegen för du är försenad, och du avskyr att vara försenad, det har du gjort ända sedan barnsben, och staden, ja den är så där egendomligt tyst, som om det rådde krigstillstånd eller utgångsförbud eller Finland spelade final i hockey-VM, men utan-

FOTO: CHARLOTTA BOUCHT

Mårten Westö är född 1967 i Helsingfors. Han debuterade år 1990 med diktsamlingen *Vid tröskeln* och har gett ut ytterligare tre diktsamlingar, den senaste, *Nedslag i hjärtats diktatur* utkom 2008. Han har även gett ut novellsamlingen *En sorts värme* (2005), Tillsammans med Christer Kihlman har han gett ut samtalsboken *Om hopplöshetens möjligheter* (2000). Tillsammans med Henrika Ringbom och Peter Mickwitz skrev han en finlandssvensk version av Douglas Adams och John Lloyds kultbok *The Meaning of Liff*, som på svenska fick heta *Varför finns Vetil?* (1999). Tillsammans med Philip Teir redigerade han den uppmärksammade antologin *Mandomsprov* (2006).

Under 2000-talet har Westö även ägnat sig åt flera större översättningsprojekt. Han har även skrivit radiodramatik, frilansat som kulturjournalist, översatt pjäser samt redigerat litteraturtidningar. Sedan flera år är han kolumnist i *Hufvudstadsbladet* och *Vasabladet*. Westö inledde sin författarbana med att vinna Arvid Mörne-tävlingen år 1988. Han blev senast belönad med Rundradions lyrikpris *Den dansande björnen* för sin diktsamling *Nio dagar utan namn*

för porten brinner marschallerna och dörren står öppen och inbjudande som om ingenting hänt, och i trapphuset är det nymålat och fräscht men hissen är sönder, och när du börjar kliva uppför trappan kan du redan urskilja det dämpade sorlet som sippnar ner från fjärde våningen. Du är den sista som anländer, alla andra står redan i hallen och samtalat lågmält eller trängs framför teven i vardagsrummet, folk ser sammanbitna ut och skakar klenetroget på huvudet, några av kvinnorna gråter öppet i varandras armar och anblicken av dina chockade väninnor gör dig bedrövad och beklämd, ja ännu långt senare ska du minnas den där känslan av kollektiv förstämning, och folk ger dig en kram och Maria som är värdinna sticker ett glas champagne i handen på dig samtidigt som du hör hur Tom utbrister i ett hur fan ska det här sluta och Björn K. hojtar hur många offer är bekräftade nu? och resten av gästerna pratar upphetsat i munnen på varann och himlar sig och någon suckar och säger att det här är fanimej helt sinnessjukt och Suski, den värsta olyckskorpen av alla, hon som en gång var så där vacker och hemlighetsfull men nu blivit uppsväld och förstörd av alla antidepressiva, väser fattar ni inte att det här är början på tredje världskriget innan värdinnan resolut klappar i händerna och höjer en skål och förklarar att åtminstone inom dessa fyra väggar är alla krigshandlingar inställda tillsvidare och att det är trevligt att så många tagit sig dit trots allt. Och ni slår er alla ner kring bordet, men middagen börjar stelt, ja det är faktiskt riktigt segt den första halvtimmen, snacket vill inte alls flyta som det brukar, vilket säkert delvis beror på de ödesmättade rösterna på al-Jazeera och CNN och BBC World som fortsätter att tränga in från rummet intill, och till slut reser sig Maria resolut och går bort och knäpper av teven. Du är placerad mellan Anton Stenius och Virva Santala, för du och Anton är jämnåriga och gick under några år i slutet av åttioalet i samma klass, och tillsammans med Virva gjorde ni er praktik på teven, och hon är fortfarande lika blond och lika liten och rodnar lika lätt, och nu berättar hon om sitt jobb på en liten lokaltidning i Östra Nyland, och du tycker ärligt talat det låter urtråkigt men du nickar och låtsas se intresserad ut fast du egentligen skulle vilja bryta upp med en gång, eller önskar att någon åtminstone vore djärv nog att öppna en ny vinflaska, för någon annan målsätt-

ning än att berusa sig kan man ju inte ha en sådan här kväll. Ja, det säger du inte till dina vänner men åtminstone Anton tycks hålla med, för han är redan full som en alika och har av någon anledning toppluvan på sig inomhus, vilket får honom att se ut som en högstadieelev, och nu drar han sin sedvanliga story om hur han reste till den amerikanska västkusten tillsammans med Teemu och Patrik då för länge sedan, han skulle skriva en roman då, Den stora generationsromanen, en ny På drift eller Jack eller Sonja O, någonting som skulle slå världen med häpnad, det skulle ni alla, säger han nu, innan ni fastnade som redaktionssekreterare och informatörer och spökskrivare, innan ni sålde era själar till läkemedelsföretag och försäkringsbolag och reklambranschen, och du lyssnar på hans monolog i en kvart, men eftersom du redan hört den minst ett halvdussin gånger tidigare vänder du dig till slut mot Virva, och vips övergår samtalet till att handla om uppfostringsfrågor, förstås, för Virva vill som vanligt stoltsera med sina fyra avkommor av vilka två redan är i tonåren, och själv har hon redan kommit ur det hela med hedern i behåll och en skilsmässa i bagaget och nu sitter hon där och säger saker som när ungarna vänder sig bort, det är då du måste vända dig till och barnen kanske använder en som klängranka för att ta sig ut i världen, men det viktiga är att man själv kommer ihåg att byta ny jord åt sig emellanåt, och du hummar och nickar instämmande, och sedan sträcker Sandra Nyholm sig fram över bordet och frågar hur det är med familjen, och du drar en smula motvilligt fram plånboken ur handväskan och visar foton på Saga och Simon, och alla suckar och säger nej så söta och Johan och du var alltid ett så självklart par, och du småler tillbaka och säger att tja, vi har väl klarat oss någorlunda, men inuti känner du hur det hugger till för du inbillar dig plötsligt att alla genomskådat din lögn.

OCH EN STUND BLIR DET så där pinsamt tyst igen, innan bordet åter fylls av flaskor och huvudrätten bärs in och snapsglaset fylls till brädden och alla hugger in på maten, och efteråt ska du inte ens komma ihåg vad ni åt, för det är som om någon utrotat dina smaklökar, ja, det är omöjligt att njuta av middagen med alla de där färskna bilderna på näthinnan, men resten av sällskapet tycks inte ha motsvarande problem, för alla äter med frisk aptit

och du känner dig nervös och dricker två snapsar och två glas vitt vin i rask takt och du börjar må lite illa för det är dessutom den tiden på månaden, och ingen yttrar något på en stund förrän Pia på andra sidan bordet säger hörde ni förresten att Sanna och Tjommen har skilt sig varvid stimmet återgår till det normala och plötsligt avlöser skämten och dubbeltydigheterna åter varandra och Robban höjer den obligatoriska skålen för den gamle lektorn som tjänade som driftkucku på institutionen och alla brister ut i gapskratt, och du flabbar med, som om du kände tillhörighet eller en glädje över ett plötsligt tillfrisknande. Men det dröjer inte länge förrän något ogripbart åter börjar röra sig i dig, krypa längs ryggraden, den där insikten om att folk inte alls förändrats, egentligen, att ingen kanske förändras i grunden, inte du själv heller trots att du ofta inbillat dig motsatsen, ja rentav byggt upp din vacklande självbild på denna tämligen osäkra hypotes, för allt ser så bekant ut, alla betar sig exakt så som du kommer ihåg det från den där kretsen för länge sedan, när ni satt på nationen, under kupolen, på Casa eller på Den Loja Laken – med den skillnaden förstås att en del av killarna nu blivit lönnfeta och tunnhåriga och börjat kalla sina fruar för gumman eller kärringen medan flera av dina väninnor hänvisar till sig själva som tanter fastän de inte ens fyllt fyrtio än, och alltihop gör dig inte bara förbryllad utan snarare deprimerad, och du tänker att fan, fan ta allt det här ... erinrandet.

OCH DET ÄR DÅ HAN PLÖTSLIGT DYKER UPP, rejält försenad, förstås, för det brukade han vara redan då, hade sina egna regler, hade råd med det också, för han var det stora löftet på kursen, ja om någon av er skulle bli något så var det han, och nu ursäktar han sig med att han blivit inkallad som gäst i en studiodebatt på grund av händelserna tidigare på eftermiddagen, och du hajar till, för du känner först inte igen honom, och dessutom har du inte gjort den kopplingen, inte tänkt i de banorna, att just han skulle dimpa ner där, för du minns ärligt talat inte att han skulle ha hängt särskilt mycket på nationen när det begav sig, och dessutom har du levt i tron att han befann sig på någon av sina utlandskommenderingar, det har han ju gjort de senaste åren, det vet du, för du har med ena ögat följt hans karriär i offentligheten, en bana som gått

från BUU-klubben via morgonsändningar på Radio Extrem över en egen talkshow på TV2 till en uppmärksammad karriär som tillförlitlig utrikeskorrespondent med manligt förtroendeingivande stämna och ett gott handlag med svenska språket, och faktum är att du ofta tagit del av hans rapporter i Aktuellt och tevens morgonsändningar medan du druckit ditt kaffe och gjort barnen redo för dagis och skolan och strukit Johans skjortor och städat upp efter frukosten, och nu märker du svartsjukt att du inte är den enda som vaknar till liv, för allt stannar liksom upp, som om alla kring det där bordet bara väntat på hans ankomst. Och han hälsar världsvant på alla, går runt och skakar hand med männen och kindpussar kvinnorna och det är som om ni alla plötsligt vaknat upp ur en dvala, för han ser så annorlunda ut än ni andra, skimrande på något vis, självlysande, kanske det bara är solbrännan, skinnsjackan och bootsen som gör det, i vilket fall utstrålar han något av Stora världen, av Washington och Paris och London och andra anhalter han gjort nedslag på under sin förutbestämda väg mot ära och berömmelse, fast nu har han flyttat tillbaka till Finland, förstås, typiskt, just när nåt sånt här händer, tillägger han och gör en svepande gest mot yttervärlden, och du är inte den enda som är lite star struck och du får faktiskt en fånig första impuls att resa dig och be om en autograf, men när han når fram till dig förblir du halvsittande och ni kramas så där tafatt och du känner doften av hans rakvatten och när han möter din blick och småler mot dig slungas du tillbaka, bakåt, i svindel –

Svenskbygdens Kryss 4/2014

INTE SÖCKRAD	GÖRS MUSIK	BMA 2014	ÖXEL- TAND	GULD- HALT
→			BÖRDA FLICK- NAMN	
UPP- SKJUTA ÖVAR				
NOBELT	SPELA ACKORD			
			SUND	

ROANDE	AVGÅR PÅ SVAR BEM. VIL FILTRERA	VÖRD- NAD	SAMMAN- BINDA	SKICK- LIG	26/10	SIBELIUS ÖVER- SÄTTA		SKYLDIG
				FÖRSMÅ- ÅNG- PARTY			TÄVLING KÄJKA	
ANNOR- LUNDA			FINSKT PÅKEMM TRÄJA			STRÖVA GORMA		
PJOSK		HAN ÄR SOM EN TUSKA I KÖLLEN REKT- VÄDER					VAN- HELGA	
ETYL- ALKOHOL			JUST VERANDA				HELIUM TRASIG	
	EIRE FRUKT					NÖD		
DAM- STÄMMA	VÄRST RADIO- AKTIVT AMNE			KAN ASTMA- TIVKA LIDA AV				UNDER- HÅLLA
			RR KÄRLEK LOWA		INTE ÄNNU	EKDEG SÄS KJÖLA- YERNA		
HAN KORIS- HIDER		ANSIKTE SÄGO- VIDUNDER		FÖR- NÄRMAD 8/7				BLIR UPP- SKJUTEN
STRIMMA		SKRIVA TIDIGAST DATUMET SMITTE						
			FRANK LARISSON	VAK HOLMAR		RUS INUTI		SLO
ELJEST CHAUSÖ	ÅTALA DONERA				IRIDIUM ÖCKSA		FÖR VÅR TID TON	
		SMEKA					RAKELS SYSTEM	
ELÄK			STAD I ITALIEN				INLEDER BISATS	

Svenskbygdens Sudoku (lösningarna nederst på sidan)

Enkel

3		6 5 8		2
5		3 4		6
6 2				5 8
4				6
6		2 4 3		1
8				5
2 7				8 9
4		8 2		7
9		7 6 1		4

Expert

	4	2	3	8
1		6		3
3		1	4	2
1				2
2 9				1 8
5				4
4	6	9		7
7		4		5
	2	3	7	6

Krysslösning 3/2014

122 svar skickades in. Bland de rätta svaren gynnade fru Fortuna Elisabeth Hindsberg, Helsingfors. Vinstböckerna torde vara framme.

BMA 2014	FÄDEL	R	GRAN FEL HÄLVA	SIND I STRÄNG	U	DEL I TITEL LAND
→	B	A	T		P	S
	E	R	T	A	P	P
	U	T	R	E	S	A
	I	S	A	S	K	A
	H				A	L
	A	V	E		A	A
↓	U					
A	G	R	O	N	O	M
A	S	P	I	N	G	
G	R	I	P	S	N	A
D	N	K	I	N	I	N
Ä	S	N	A	G	R	I
G	E	M	A	K	A	N
Ä	B	L	I	N	D	G
U	R	D	U	R	E	T
D	A	L	I	R	A	K
C	A	N	B	E	R	R
G	R	A	N	A	R	U
P	S	I	T	T	A	K
S	K	O	S	I	N	K

Sudokulösningar

Enkel

3	9	1	6	5	8	7	4	2
7	5	8	3	2	4	9	6	1
6	2	4	9	1	7	3	5	8
4	1	7	5	8	9	2	3	6
5	6	9	2	4	3	8	1	7
8	3	2	1	7	6	4	9	5
2	7	6	4	3	5	1	8	9
1	4	5	8	9	2	6	7	3
9	8	3	7	6	1	5	2	4

Expert

7	5	4	2	9	3	8	1	6
2	1	8	7	6	5	4	3	9
9	3	6	1	8	4	7	2	5
1	6	3	4	7	8	5	9	2
4	2	9	5	3	6	1	8	7
5	8	7	9	2	1	3	6	4
3	4	5	6	1	9	2	7	8
6	7	1	8	4	2	9	5	3
8	9	2	3	5	7	6	4	1

Namn: _____
Adress: _____

Vinstbok för kryss 4/2014 är Märten Westös Som du såg mig då (Se Läsbiten). Skicka in lösningarna före 30.1.2015 till SFV:s redaktion, PB 198, 00121 Helsingfors. Märk kuvertet "Kryss". Du kan också skanna eller fota din lösning och eposta den på redaktion@sfv.fi.

ARVID MÖRNE-tävlingen 2015

Svenska folkskolans vänner utlyser Arvid Mörne-tävlingen 2015. Syftet med tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap.

Tävlingen står öppen för personer som vid tävlingstidens utgång inte fyllt 30 år. Ett första pris om 5 000 euro, ett andra pris om 3 000 euro och ett tredje pris om 2 000 euro delas ut. SFV förbehåller sig den första publiceringsrätten till de prisbelönade tävlingsbidragen. 2015 års tävling gäller noveller.

INSTRUKTION FÖR DELTAGANDE:

Ämnesvalet är fritt. Manuskriptet får omfatta högst 25 000 tecken (inkl. mellanslag).

En förutsättning för deltagande är att novellen är skriven på svenska, och att tävlingsdeltagaren inte tidigare publicerat sig i skönlitterär bokform på förlag. Författaren skall vara finländsk medborgare, och får sända in endast ett bidrag till tävlingen. De som tidigare erhållit ett penningpris i Arvid Mörne-tävlingen får inte delta på nytt.

PAPPERSMANUSKRIPTEN SÄNDS TILL

*Svenska folkskolans vänner, PB 198,
00121 Helsingfors.*

ELEKTRONISKAVERSIONER SÄNDS PER EPOST TILL

tavlingar@sfv.fi

Märk din försändelse "Arvid Mörne-tävlingen". Tävlingen sker anonymt. Alla manuskript skall därför förses med pseudonym och födelseår. Manusset skall ha sidnumrering, och pseudonymen skall synas på varje sida. Pappersmanuskripten skall vara utskrivna på enkel sida.

VIKTIGT:

Bifoga i ett separat kuvert följande personuppgifter: **namn, personnummer, fullständig adress, telefonnummer, e-post**

Skriv på kuvertet endast din pseudonym och slut kuvertet. Om du skickar in bidraget per e-post, bifoga personuppgifterna i e-posten. En betrodd person på SFV:s kansli separerar dina riktiga personuppgifter från din pseudonym, och förmedlar endast det anonyma tävlingsbidraget till juryn.

Manuskripten returneras inte och förstörs en tid efter att tävlingstiden gått ut. Författarna bör därför själva se till att ha egna kopior och säkerhetskopior på sina texter.

Tävlingstiden utgår den 18 januari 2015 (poststämpel godkänns). Endast prisvinnarna och eventuella mottagare av hedersomnämningen meddelas om tävlingsutgången i mitten av april. Prisutdelning, och publicering av vinnarnamnen sker den 6 maj.

Närmare uppgifter om tävlingen ger också kanslichefens assistent

Camilla Nordblad, tel. 045-1210 864, camilla.nordblad@sfv.fi.

